

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΓ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 1/15 ΙΟΥΛΙΟΥ 1974 | ΑΡΙΘ. 13-14

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο Ν

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Β'.

VIII. Ὡς οὖν ἐσμέν ἐπὶ γῆς, μετανοήσωμεν. 2. πηλὸς γάρ ἐσμεν εἰς τὴν χεῖρα τοῦ τεχνίτου· ὃν τρόπον γὰρ ὁ κεραμεὺς, ἐὰν ποιῆ σκευὸς καὶ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ διαστραφῆ ἢ συντριβῆ, πάλιν αὐτὸ ἀναπλάσσει, ἐὰν δὲ προφθάσῃ εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς αὐτὸ βαλεῖν, οὐκέτι βοηθήσει αὐτῷ· οὕτως 5 καὶ ἡμεῖς, ἕως ἐσμέν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ, ἐν τῇ σαρκὶ ἃ ἐπράξαμεν πονηρὰ μετανοήσωμεν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, ἵνα σωθῶμεν ὑπὸ τοῦ κυρίου, ἕως ἔχομεν καιρὸν μετανοίας. 3. μετὰ γὰρ τὸ ἐξελθεῖν ἡμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου οὐκέτι δυνάμεθα ἐκεῖ 10 ἐξομολογήσασθαι ἢ μετανοεῖν ἔτι. 4. ὥστε, ἀδελφοί, ποιήσαντες τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς καὶ τὴν σάρκα ἀγνήν τηρήσαντες καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ κυρίου φυλάξαντες ληψόμεθα ζωὴν αἰώνιον. 5. λέγει γὰρ ὁ κύριος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ: *Εἰ τὸ μικρὸν οὐκ ἐτηρήσατε, τὸ μέγα τίς ὑμῖν δώσει; λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι 15 ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ καὶ ἐν πολλῷ πιστὸς ἐστίν.* 6. ἄρα οὖν τοῦτο λέγει· τηρήσατε τὴν σάρκα ἀγνήν καὶ τὴν σφραγίδα ἄσπιλον, ἵνα τὴν αἰώνιον ζωὴν ἀπολάβωμεν.

1 ἐ.ἐ. Ἱερεμ. 18,4-6. Ῥωμ. 9,19-21. 13. Ματθ. 25,21-23. Λουκ. 16,10-12.

3. ποιήσῃ I | καὶ A: αὐτοῦ καὶ ΙΣ | ἐν: λ.Ι. | ἦ: λ.Ι | 5 βοηθήσει A: βοηθεῖ ΙΣ | 7 τῆς: λ.Ι | 8 ἕως ΑΣ: ὡς ἔτι I | μετανοίας: λ.Ι | 11 σάρκαν A 17 αἰώνιον ΑΙ: λ.Σ | ἀπολάβωμεν A: ἀπολάβητε ΙΣ. — Εἰς τὴν παραίνεσιν,

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο Ν

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Β'.

(Ἀπόδοσις εἰς ἀπλῆν νεοελληνικὴν γλῶσσαν).

VIII. 1. Ὅσον λοιπὸν (χρόνον) εἴμεθα ἐπὶ τῆς γῆς (ζῶ-
μεν τὸν πρόσκαιρον καὶ σάρκινον τοῦτον βίον), ἅς μετανοήσωμεν.
2. Διότι εἴμεθα ὅπως ὁ πηλὸς εἰς τὰ χέρια τοῦ τεχνίτου· διότι ὅπως

ὅπως τηροῦν οἱ χριστιανοὶ τὸ βάπτισμα ἀμίαντον, προστίθεται νῦν καὶ ἡ περὶ
μ ε τ α ν ο ί α ς παρότρυνσις. Ἄλλ' ἡ μετάνοια εἶναι δυνατὴ μόνον ἐν τῇ πα-
ρούσῃ ζωῇ. Ὡς παράδειγμα φέρει τὸ ὑπὸ τοῦ κεραμέως κατασκευαζόμενον
ἀντικείμενον, ὅπερ ὑφιστάμενον βλάβην, δύναται νὰ ἀναπλασθῇ, ἀλλὰ πρὶν ἢ
τεθῆ εἰς τὸν κλίβανον τὸν πεπυρακτωμένον, ὅποτε οὐδεμίαν διόρθωσιν εἶναι
δυνατὴ. Οὕτω καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ μετάνοια. Πρβλ. τὴν
ἀλληγορίαν καὶ παρὰ Ἄ θ η ν α γ ὁ ρ α, Πρὸς Αὐτόλ. II, 26, παρὰ M i g n e.
P.G. 6, 1093A: «Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ καθάπερ σκευὸς τι, ἐπὰν πλασθὲν αἰτίαν
τινὰ σχῆ ἀναχωνεῦται ἢ ἀναπλάσσεται εἰς τὸ γενέσθαι καινὸν καὶ ὀλό-
κληρον· οὕτω γίνεται καὶ τῷ ἀνθρώπῳ διὰ θανάτου· δυνάμει γὰρ τέθραυσται,
ἵνα ἐν τῇ ἀναστάσει ὕγιης εὐρεθῇ· λέγω δὲ ἄσπιλος καὶ δίκαιος καὶ ἀθάνατος». Τὴν
παρομοίωσιν ἀπαντῶμεν καὶ ἐν ἄλλοις ἐκκλησι. συγγραφεῦσιν, ὅπως ἐν
Ῥοριγ. (Ὅμιλ. 18), Μεθοδ. Ὀλύμπ., Περὶ ἀναστάσεως, Γρηγ. Νύσσης, Περὶ
ψυχῆς καὶ περὶ ἀναστάσεως, Ἀμβροσ. Περὶ πίστεως καὶ ἀναστάσεως βιβλ.
II (M i g n e, ἐνθ' ἀν. σημ. 84).— «Τὴν σάρκα ἀγνήν τηρήσαντες» = πρό-
κειται ἄρα γε περὶ παραινέσεως πρὸς τελείαν «ἄσκησιν», ἀκόμη καὶ δι' ἀπο-
χῆς ἐκ τοῦ γάμου; Πβλ. κατωτέρω τὰ κεφ. 12,5. 14,3. 15,1. «Ὁρα τὴν ἐκ-
φρασιν καὶ ἐν τῷ ἀποκρύφῳ Acta Pauli et Theclae 5 (Hennecke-Schnee-
melcher, Neutestam. Apokryphen 1964, II, 224. Lipsius Aa, 1,
235/72): «μακάριοι οἱ ἀγνήν τὴν σάρκα τηρήσαντες, ὅτι αὐτοὶ ναὸς Θεοῦ γε-
νήσονται». «Ὁρα καὶ τοὺς αὐτόθι ἀκολουθοῦντας μακαρισμοὺς: «μακάριοι
οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ ἔχοντες...» καὶ ἐν κ. 12: «ἄλλως ἀνάστασις ὑμῖν
οὐκ ἔστιν, ἐὰν μὴ ἀγνοίη μείνητε καὶ τὴν σάρκα μὴ μολύνητε ἀλλὰ τηρήσητε
ἀγνήν». Τὸ πνεῦμα καθόλου τοῦ συντάκτου τῆς παρούσης ἐπιστολῆς εἶναι,
ὅπως οἱ χριστιανοὶ τηροῦν τὴν τελείαν ἀγνότητα καὶ καθαρότητα τῆς σαρκός,
ἀπέχοντες καὶ τοῦ γάμου. Ἡ παρθενία εἶναι τὸ ὑψιστον ἰδεῶδες. Πρόκειται
ἀσφαλῶς ἐνταῦθα περὶ πολεμικῆς κατὰ γ ν ω σ τ ι κ ῶ ν τινων κύκλων, οἵ-
τινες ἐδίδασκον τὸ «παραχρῆσθαι τῇ σαρκί». Πρβλ. Ἐρμᾶ, Ποιμ. V, 7,1
καὶ τὸ κεφ. 2 τῆς Ἀποκ., τὸ κατὰ τῶν Νικολαϊτῶν γνωστικῶν στρεφόμενον
(Ἀποκ. 2,6). Διὰ τὸν σ. τὸ (μ ι κ ρ ὀ ν τηρεῖν) = «τὴν σάρκα ἀγνήν τηρεῖν»
καὶ («τὸ μέγα» = «ἡ αἰώνιος ζωή»).

ὁ κεραμοποιός, ἐὰν κατασκευάζῃ (πλάθων) σκεῦος (ὅποιοδῆποτε) καὶ μέσα εἰς τὰ χέρια του παραμορφωθῆ (χαλάσῃ τὸ σχῆμά του) ἢ συντριβῆ (γίνῃ κομμάτια), πάλιν τὸ πλάθει ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, ἐὰν δὲ προφθάσῃ νὰ τὸ βάλῃ μέσα εἰς τὸ καμίνι τῆς φωτιᾶς, τίποτε πλέον δὲν ἠμπορεῖ νὰ βοηθήσῃ εἰς αὐτὸ (ὥστε ἂν χαλάσῃ εἰς τὴν φωτιὰ τὸ σκεῦος νὰ τὸ ξαναπλάσῃ)· ἔτσι καὶ ἡμεῖς, ἐν ὅσῳ εἴμεθα εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον, ἃς μετανοήσωμεν μὲ ὄλην μας τὴν καρδιά (εἰλικρινὰ καὶ ἀποφασιστικὰ) δι' ὅσα πονηρὰ (ἁμαρτωλὰ) ἐπράξαμεν μὲ τὴν σάρκα, διὰ νὰ σωθῶμεν ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ὅσον χρόνον ἔχομεν καιρὸν μετανοίας (εἰς τὴν διάθεσίν μας, εὐρισκόμενοι ἐπὶ τῆς γῆς). 3. Διότι ὅταν πλέον θὰ ἐξέλθωμεν ἐκ τοῦ κόσμου (μετὰ θάνατον δηλ.) δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἐξομολογηθῶμεν ἐκεῖ (εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν) ἢ νὰ μετανοῶμεν ἀκόμη. 4. "Ὡστε, ἀδελφοί, ἀφοῦ ἐκτελέσωμεν τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς καὶ διατηρήσωμεν (διαφυλάξωμεν) τὴν σάρκα ἀγνήν καὶ ἀφοῦ φυλάξωμεν τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου, θὰ λάβωμεν (ὡς στέφανον δόξης) τὴν αἰώνιον ζωὴν. 5. Διότι λέγει ὁ Κύριος εἰς τὸ Εὐαγγέλιον· «Ἐὰν τὸ μικρὸν (τὸ ὀλίγον σχετικῶς πού ἀπαιτοῦσα ἀπὸ σᾶς εἰς τὸν σύντομον χρόνον τῆς ζωῆς σας) δὲν ἐφυλάξατε, ποῖος θὰ σᾶς δώσῃ τὸ μεγάλο (ἦτοι τὴν αἰώνιον ζωὴν, ἀφοῦ δὲν ἐφυλάξατε τὸ μικρὸν, ἦτοι δὲν ἐτηρήσατε τὴν σάρκα ἀγνήν); Διότι σᾶς λέγω (σᾶς βεβαιῶ), ὅτι ἐκεῖνος πού εἶναι πιστὸς εἰς τὸ ἐλάχιστον, εἶναι πιστὸς καὶ εἰς τὸ πολὺ». 6. Ἄρα λοιπὸν τοῦτο λέγει· διαφυλάξατε τὴν σάρκα ἀγνήν (καθαρὰν καὶ ἀμόλυντον ἀπὸ ἁμαρτίαν) καὶ τὴν σφραγίδα (τοῦ βαπτίσματος, ἦτοι τὸ βάπτισμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκαθαρίσθητε ἀπὸ πᾶσαν ἁμαρτίαν) ἄσπιλον, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν αἰώνιον ζωὴν.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΙΟΝΗΣ
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Οἱ ποιμένες καὶ ἡ νεότης.

Ὁ ἔφηβος, ὁ ὁποῖος εἰς τὸν Θερμαϊκὸν ἔσωσε μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς του δύο τυφλοὺς ὁμηλικούς του, πεσόντας, λόγω τῆς ἀναπηρίας των, εἰς τὴν θάλασσαν, εἶναι μία ἀκόμη ἀπόδειξις ὅτι ἡ σημερινὴ ἑλληνικὴ νεότης δὲν εἶναι καθόλου «μᾶζα ἀπωλείας», ὡς τὴν κατηγοροῦν πολλοὶ τῆς ὀρίμου γενεᾶς. Ὁρθότατα δὲ ἐπραξεν ἡ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία, ὡς φιλόστοργος Μήτηρ, ἐνηγκαλίσθη τὸν ἡρωϊκὸν νέον, παρασχοῦσα εἰς αὐτὸν καὶ μόνιμον ὕλικὴν ὑποστήριξιν διὰ τὴν συνεχίση τὰς σπουδᾶς τοῦ, καυχωμένη δι' αὐτὸν ἐν Κριῶν. Τὸ διπλοῦν γεγονός, τῆς γενναίας πράξεως ἐκείνου καὶ τῆς στάσεως τῆς Ἐκκλησίας ἐναντί του, ἃς ἐμπνέη ὅλους τοὺς ποιμένας μας. Τὰ παιδιὰ μας ἀξίζουν πολλὴν ἀγάπην. Καί, ἀντιθέτως πρὸς τοὺς μεμψιμοίρους, πρέπει νὰ διδασκώμεθα ἀπ' αὐτὰ καὶ ὄχι μόνον νὰ τὰ διδάσκωμεν. Διότι μὲ τὴν ἀγνότητα τῆς καρδίας των καὶ μὲ τὴν εὐθείαν καὶ ἀπλὴν προαίρεσιν, μεθ' ἧς ἀνταποκρίνονται εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Ἐδωγγελίου, μᾶς ὑπενθυμίζουν καὶ σήμερον τὴν αἰωνίου ἐπικαιρότητος σύστασιν τοῦ Χριστοῦ, καθ' ἣν, διὰ τὰ εἰμεθα ἀληθεῖς ὁπαδοὶ του καὶ μύσται του, δὲν ἔχομεν τίποτε ἄλλο νὰ κάμωμεν πρωτίστως καὶ κενώως, παρὰ νὰ στραφῶμεν πρὸς τὰ παιδιὰ καὶ νὰ ῥομιάσωμεν πρὸς αὐτά. Εἰς αὐτὴν τὴν χρυσὴν βάσιν στηρίζεται ἡ Ποιμαντικὴ τῆς Νεότητος.

Ζῆλος «οὐ κατ' ἐπίγνωσιν».

Τινὲς τῶν λειτουργῶν, ἀσφαλῶς ἐκ ζήλου κινούμενοι, δὲν διστάζουν νὰ προβαίνουν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς θείας λατρείας, εἰς μεγαλοφώνους παρατηρήσεις πρὸς πιστούς, ἐπιτιμῶντες αὐτοὺς διὰ τινὰ ἀταξίαν. Τὸ πρᾶγμα, ὡς ἡ πεῖρα μαρτυρεῖ, δὲν εἶναι ἐποικοδομητικόν. Σκανδαλίζει καὶ ἀπωθεῖ τὰς ψυχὰς. Αἱ δέουσαι παρατηρήσεις θὰ εἶχον ἀγαθὸν ἀποτέλεσμα, ἂν ἐγίνοντο εἴτε κατ' ἰδίαν εἴτε ὑπὸ γενικὸν χαρακτῆρα, ὥστε νὰ μὴ θίγηται ἐνώπιον τοῦ ἐκκλησιασματος ὁ ἴδιος ὁ ἀτακτῆσας. Ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν, ὁ τόνος τοῦ ποιμένου πρέπει νὰ εἶναι πατρικός καὶ ὄχι βάνανσος καὶ προσβλητικός. Ἄν οἱ ἀνίδεοι τῶν πιστῶν δὲν ἀκολουθοῦν πάντοτε τὴν ἀποστολικὴν σύστασιν «πάντα εὐσχημόνως γινέσθω» κατὰ τὴν θείαν λατρείαν, εἶναι ὅλως ἀπαράδεκτον νὰ ἐξέρχονται τῆς εὐσχημοσύνης ταύτης, μὲ τὸ δικαιολογητικὸν ὅτι... κήδονται αὐτῆς, οἱ προεστῶτες τῆς θείας λατρείας.

Η ΦΥΣΙΣ ΩΣ ΠΗΓΗ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΤΕΡΨΕΩΣ ΚΑΙ ΑΝΑΨΥΧΗΣ

Τὸ θέρος καὶ αἱ θεριναὶ διακοπαὶ παρέχουν τὴν εὐκαιρίαν, ἵνα μεγάλαι ὀμάδες ἀνθρώπων ἔλθουν εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὰς καλλονὰς αὐτῆς. Ἡ εὐκαιρία αὕτη δύναται νὰ γίνῃ διὰ τὸν στοχαστικὸν ἄνθρωπον καὶ δὴ τὸν Χριστιανὸν αἰτία οὐ μόνον σωματικῆς ἀνανεώσεως, ἀλλὰ καὶ πνευματικῆς τέρψεως καὶ ἀναψυχῆς, ἀπορροούσης ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ψαλμικοῦ στίχου «Ἐμελέτησα ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου, ἐν ποιήμασι τῶν χειρῶν σου ἐμελέτων» (Ψαλμ. ριβ', 5). Ἐν τῇ φύσει τῷ ὄντι «τὰ ἀόρατα ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἢ τε ἀίδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θεϊότης» (Ρωμ. α', 20).

Ἡ μελέτη τῆς φύσεως συνειδητοποιεῖ ἐν πρώτοις τὴν ὑπαρξίν τοῦ κυβερνήτου τοῦ Παντός. Ὁ Μ. Ἀθανάσιος τονίζει χαρακτηριστικῶς: «Ἐπειδὴ μέσα εἰς τὸ σύμπαν δὲν ὑπάρχει ἀταξία, ἀλλὰ τάξις καὶ ὄχι ἔλλειψις μέτρου, ἀλλὰ συμμετρία, καὶ ὄχι χάος, ἀλλὰ εὐταξία καὶ γεμάτη ἀπὸ ἀρμονίαν συγκρότησις τοῦ κόσμου· πρέπει νὰ σκεπώμεθα καὶ νὰ ἀποκτώμεν ἔννοιαν τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος συνέδεσε καὶ ἐστερέωσε ὅλα αὐτὰ μαζί. Διότι ἂν καὶ οὗτος εἶναι ἀόρατος εἰς τὰ μάτια, ὅμως εἶναι δυνατὸν ἀπὸ τὴν τάξιν καὶ τὴν ἐναρμόνισιν τῶν ἀντιθέτων νὰ συλλάβωμεν μέσα εἰς τὴν διάνοιάν μας τὸν

Διὰ νὰ ἐλκύουν καὶ ὄχι ν' ἀπωθοῦν.

Γενικώτερον, ὁ πραῆς καὶ μετὰ διακρίσεως λόγος εἶναι ἴδιον χαρακτηριστικὸν καὶ στόλισμα τοῦ καλοῦ ποιμένου. Διότι ὁ τοιοῦτος λόγος ἐλκεῖ τὰς ψυχὰς καὶ τὰς οἰκοδομεῖ ἐν Χριστῷ. Εἰς τὰ «Ἀποφθέγματα Πατέρων», τὸν ἀδάμαντα τοῦτον τῆς ἀρχαίας χριστιανικῆς γραμματείας, ἀναγινώσκομεν: «Τὰ καλὰ λόγια κάμνουν τοὺς κακοὺς καλοὺς. Τὰ ἄσχημα, κάμνουν καὶ τοὺς καλοὺς κακοὺς». Ἡ ἄστοχος καὶ σκαυὰ φρασεολογία, ὄντως, ὄχι μόνον δὲν φέρει εἰς ἀνάνηψιν τοὺς πταίοντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς εὐσεβεῖς ἀπωθεῖ καὶ σκανδαλίξει. Ἐνῶ, ἀντιθέτως, ἡ χυμωμένη ἀπὸ τὴν εὐαγγελικὴν ἀγάπην γλῶσσα κατανύττει τὸν ἀμαρτάνοντα καὶ τὸν φέρει ἐγγὺς πρὸς τὸν φιλόνηρον Κύριον. Ἄς ἔχουν λοιπὸν πάντοτε ὑπ' ὄψιν οἱ ποιμένες μας τὴν ἀλήθειαν ταύτην καὶ ἄς διακονοῦν ὑπὸ τὸ φῶς τῆς τῶν Χριστῶν καὶ τοὺς ἀνθρώπων.

ἄρχοντα καὶ διακοσμητὴν καὶ βασιλέα αὐτῶν». Καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος παρατηρεῖ σχετικῶς: «Ἐὰν μία καλύβη δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ σταθῇ ὀρθία χωρὶς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θὰ φροντίσῃ δι' αὐτήν, τότε ἕνα δημούργημα τόσον πολὺ ὠραῖον καὶ θαυμαστόν, καὶ οἱ νόμοι τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἡμέρας, καὶ οἱ διαδεχόμενοι ὁ εἰς τὸν ἄλλον κυκλικὸι χοροὶ τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους, καὶ ἡ πορεία τῆς φύσεως μὲ τὴν ποικιλίαν καὶ τὰς παντὸς εἴδους μορφὰς εἰς τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὸν ἀέρα καὶ τὸν οὐρανὸν καὶ ἀνάμεσα εἰς τὰ φυτὰ καὶ τὰ πτηνὰ καὶ τὰ ζῷα ποὺ εἶναι ὑδρόβια, ποὺ βαδίζουσιν, ποὺ ἔρπουσιν, καὶ μέσα εἰς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ποὺ εἶναι σπουδαιότερον ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα, (ὅλα αὐτὰ) πῶς θὰ παρέμενον σταθερὰ ἐπὶ τόσον πολὺ συνεχῆ χρόνον χωρὶς κάποιαν πρόνοιαν; Μαζὶ μὲ ὅσα ἐλέχθησαν ἔλα νὰ μοῦ ὁμιλήσῃς διὰ τὰ λιβάδια, τοὺς ὠραίους κήπους, τὰ γένη τῶν λουλουδιῶν, ὅλα τὰ βότανα, τὴν χρησιμότητά των, τὸ ἄρωμα, τὰ σχήματα, τὴν θέσιν, τὰ ὀνόματα μόνον· τὰ δένδρα τὰ καρποφόρα, τὰ ἄκαρπα, τὴν φύσιν τῶν μετάλλων...· τὰ βουνά, τὰ δασωμένα φαράγγια, τὰ δάση, τὸ κάτω λιβάδι, τὸ ἐπάνω λιβάδι, διότι καὶ εἰς τὴν γῆν ὑπάρχει λιβάδι καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ὑπάρχει λιβάδι, τὰ ποικίλα λουλούδια τῶν ἄστρον, κάτω τριαντάφυλλα, ἐπάνω τὸ οὐράνιον τόξον. Θέλεις νὰ σοῦ δεῖξω ἕνα λιβάδι καὶ εἰς τὰ πτηνὰ; Ἐξέτασε μὲ προσοχὴν τὸ σῶμα τοῦ παγωνιοῦ, ποὺ παρουσιάζει ποικιλίαν καὶ ξεπερνᾷ κάθε ἄλλον χρωματισμόν, τὰ σπουργίτια, τὰ ὁποῖα ἔχουν χρῶμα, ποὺ πλησιάζει πρὸς τὸ χρῶμα τῆς πορφύρας».

Ἐπειτα ἡ ἐπαφὴ μὲ τὴν φύσιν δημιουργεῖ αἰσθητικὰς ἀπολαύσεις καὶ προσφέρει τὴν γαλήνην εἰς τὸ πνεῦμα. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἰδ' ἐπιστολὴ τοῦ Μ. Βασιλείου πρὸς τὸν Γρηγόριον Ναζιανζηνόν. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἔγραψεν ὁ Μ. Βασίλειος ἀπὸ τὸ ὠραῖον ἐρημικὸν μέρος, πλησίον εἰς τὸν Ἰριν ποταμόν, ὅπου ἐμόνασεν ἐπὶ ἓν χρονικὸν διάστημα. «Ἐδῶ, — γράφει πρὸς τοῖς ἄλλοις —, ὑπάρχει ἓν ὑψηλὸν ὄρος, σκεπασμένον μὲ πυκνὸν δάσος, ποὺ καταρδεύεται πρὸς βορρᾶν ἀπὸ ψυχρὰ καὶ ὀλοκάθαρα νερά. Εἰς τοὺς πρόποδας αὐτοῦ εἶναι στρωμένη καὶ ἐξαπλωμένη μία πεδινὴ ἔκτασις, ἢ ὅποια γίνεται εὐφορος ἀπὸ τὰ νερά τοῦ βουνοῦ. Δάσος δὲ ἀπὸ ποικίλα καὶ παντὸς εἴδους δένδρα, ποὺ ἐξεφύτρωσαν ὀλόγυρα αὐτομάτως, περιβάλλει σχεδὸν ὡς φράκτης τὸ τοπεῖον, ὥστε καὶ τὸ νηοὶ τῆς Καλυψῶς, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐθαύμασε περισσότερο ἀπὸ ὅλα διὰ τὴν ὁμορφίαν του, νὰ ὑστερῇ ἐν συγκρίσει πρὸς αὐτό. Καὶ διότι δὲν λείπουν

πολλά εἰς τὸ τοπεῖον, διὰ νὰ εἶναι νησί, ἐφ' ὅσον βέβαια ἀπὸ παντοῦ προστατεύεται μὲ φυσικὰ περιφράγματα. Διότι βαθεῖα μὲν φαράγγια διασχίζουν αὐτὸ τριγύρω εἰς δύο μέρη, πλαγίως δὲ ἀπὸ τὸν κρημνὸν ῥέων κάτω ὁ ποταμὸς εἶναι καὶ αὐτὸς τεῖχος συνεχὲς καὶ δύσβατον... Αὐτὸς δὲ καθὼς τρέχει πολὺ ὀρμητικώτερα ἀπὸ τὰ ποτάμια, πού γινωρίζω, ἀγριεῦει ἐπ' ὀλίγον καθὼς προσκρούει εἰς τὸν γειτονικὸν βράχον ἀπὸ τὸν ὁποῖον σκορπιζόμενος πρὸς τὰ ὀπίσω περιτυλίσσεται εἰς μίαν σπειροειδῆ κίνησιν καὶ παρέχει εἰς ἔμὲ καὶ εἰς κάθε θεατὴν πολὺ εὐχάριστον θέαμα, ὡς καὶ ἐπαρκεστάτην ὠφέλειαν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς, ἐφ' ὅσον μέσα εἰς τοὺς ἐλιγιμούς του τρέφει ἀπερίγραπτον πλῆθος ψαριῶν. Ἄλλὰ τί πρέπει νὰ εἶπω διὰ τὰς (εὐώδεις) πνοὰς ἀέρος ἀπὸ τὴν γῆν ἢ διὰ τὰς δροσερὰς πνοὰς ἀπὸ τὸ ποτάμι; Ἀσφαλῶς ἄλλος θὰ ἠμποροῦσε νὰ θαυμάσῃ τὸ πλῆθος τῶν λουλουδιῶν καὶ τῶν ὠδικῶν πτηνῶν· ἀλλὰ εἰς ἔμὲ δὲν ὑπάρχει ἐλεύθερος χρόνος, διὰ νὰ ἔχω ἐπὶ πλέον τὸν νοῦν μου εἰς αὐτά. Ἐκεῖνο δέ, πού ἔχομεν ὡς τὴν μεγίστην ὠφέλειαν ἀπὸ τὸ τοπεῖον, εἶναι ὅτι, ἐνῶ τοῦτο εἶναι κατάλληλον διὰ κάθε παραγωγὴν καρπῶν, ἕνεκα τοῦ καταλλήλου τῆς θέσεώς του, παρέχει εἰς ἔμὲ τὴν ἡσυχίαν ὡς τὸν γλυκύτερον ἀπὸ ἄλλους τοὺς καρπούς· ὄχι μόνον διότι εἶναι ἀπηλλαγμένον ἀπὸ τοὺς θορύβους τῆς πόλεως· ἀλλὰ διότι οὔτε κάποιον ὁδοιπόρον στέλλει εἰς ἡμᾶς ἐκτὸς ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔρχονται εἰς συνάφειαν μαζί μας, διὰ νὰ ἐπιδοθοῦν εἰς τὸ κυνήγι».

Τὰ παραδείγματα τῶν Πατέρων, οἵτινες περιγράφουν τὴν φύσιν στοχαστικῶς ὡς ἀποκάλυψιν τῆς Θείας Παντοδυναμίας ἢ ὡς πηγὴν πνευματικῆς ἀναψυχῆς καὶ αἰσθητικῆς ἀπολαύσεως, ἠκολούθησαν πολλοὶ διὰ τῶν αἰώνων: Ἔστωσαν δύο παραδείγματα: Ὁ ἀείμνηστος Κωνσταντῖνος Καλλίνικος, παρωμοίαζε τὴν φύσιν πρὸς ἀπέραντον ναόν, ἐν τῷ ὁποίῳ λατρεύεται ὁ Θεός. Ὁ οὐρανὸς εἶναι ὁ ἀκανθῆς θόλος τοῦ ναοῦ αὐτοῦ. Αἱ χιονοσκεπεῖς Ἄλπεις, τὰ Οὐράλια, τὰ Ἰμαλῆα καὶ τὰ Πυρρηναῖα εἶναι οἱ μαρμάρινοι στῦλοι, οἵτινες ὑποβαστάζουν τὴν ἱερὰν οἰκοδομήν. Αἱ πεδιάδες, αἱ θάλασσαί καὶ αἱ λίμναι εἶναι τὰ εἰκονοστάσια. Πᾶσα πνοὴ καὶ πᾶσα κτίσις εἶναι τὸ ἐκκλησίασμα. «Καὶ ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ τρισμεγίστου τούτου ναοῦ μία πολύφωνος ψαλμοδία ἀκούεται, ἀναβαίνουσα πρὸς τὰ ὑψηλά, ἐν ἧ ὁ βόμβος τῶν ἐντόμων, οἱ βρυχηθμοὶ τῶν λεόντων, οἱ κρωγμοὶ τῶν αἰετῶν, τὸ βέλασμα τῶν ἄρνιων, τὸ μινύρισμα τῶν πτηνῶν, ὁ γδοῦπος τῶν κυμάτων, ὁ φλοῖσθος τοῦ ρύακος, ὁ ψίθυρος τοῦ δάσους, ὁ θροῦς τῶν

φύλλων, τὸ παράπονον τοῦ ἀνέμου ὡς γλυκύφωνοι ψάλται καὶ δομέστικοι καὶ κανονάρχαι παρελαύνουν», ἵνα δοξολογήσων τὸν Θεόν.

Ἰδοὺ ἔπειτα πῶς ὁ ἀείμνηστος Καθηγητῆς καὶ Ἀκαδημαϊκὸς Νικόλαος Λούβαρις περιέγραφε τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Ἑλλεσπονησίων: «Οἱ χρυσιζόντες βράχοι τῶν ὄροσειρῶν ἐξαγγέλλουν τὴν ἐπικειμένην ἐμφάνισιν τοῦ ἡλίου... Καὶ ἡ φύσις, φρίττουσα ὑπὸ τοὺς ἀγνοὺς ἐναγκαλισμοὺς τοῦ φωτός, ἀναμέλπει μυστικὰς ἀρμονίας πρὸς τὴν πηγὴν τῆς ὠμορφιάς καὶ τῆς ζωῆς. Αἱ ἔωθιναι αὔραι ἀρχίζουν νὰ τονίζων ἐλαφρὰ τὸν γλυκὺν ψίθυρον των μέσα εἰς τὰ φύλλα τῶν ὑψηλῶν στεφανῶν τῶν δένδρων. Εἰς ἓν αἰθέριον πανίσσιμον ἐκτελοῦν τὴν εἰσαγωγὴν τῆς μεγάλης συμφωνίας τοῦ σύμπαντος. Εἷς κορυδαλλὸς ἀναλαμβάνει μετ' ὀλίγον τὸ θέμα, τὸ ὁποῖον ἀποδίδει ἀριστοτεχνικὰ. Ὡς τόνοι βαρυβαρίτου ἀντηχεῖ τὸ κελάρισμα τοῦ ρύακος ἀπὸ τὸ βάθος τῆς χαράδρας, ὑπεράνω τῆς ὁποίας θαυμάζομεν τὸ δαντελλωτὸν πλαῖσιον, ὑπερδύναμον περίπτυσιν τῆς κοιλάδος ὑπὸ τῶν Ἑλλεσπονησίων. Μαλακοὶ εὐρηχοὶ τόνοι, εἰς τοὺς ὁποίους προστίθεται ὡς ὑπόκρουσις τὸ τερέτισμα ὑπορχουμένων κοσσοφῶν ἀπὸ τὴν ἀπέναντι ὄχθην. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν οἱ κωδωνίσκοι μᾶς ἀγέλης βοῶν ἐναρμονίζουν τοὺς ἤχους των πρὸς τὴν πολύφωνον συναυλίαν, ἐνῶ ὁ παφλασμὸς παρακειμένου μικροῦ καταρράκτου χρησιμεύει ὡς βαρύτονος συνοδεία τοῦ ὕμνου τούτου τῆς φύσεως. Ἡ μελωδία του ὑψώνεται εἰς τὸ διαπασῶν, ὅταν ὑπεράνω τῶν ἀσημένιων κορυφῶν προκύπτῃ ἡ χρυσῆ κεφαλὴ τοῦ ἡλίου, συνοδευομένη ἀπὸ ἀπαστράπτοντας δορυφόρους. Πρὸς στιγμὴν νομίζει κανεὶς, ὅτι τὰς ἀκοάς του πλήττουν τὰ θριαμβευτικὰ Ἀλληλοῦῖα τοῦ Ὁρατορίου τοῦ Χαϊντελ».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω παραδειγμάτων περιγραφῆς τῆς φύσεως καθίσταται φανερόν, ὅτι τὸ στοχαστικὸν ἀντίκρουσμα αὐτῆς ἀφ' ἑνὸς ἐνισχύει τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα καὶ ἀφ' ἑτέρου δημιουργεῖ ἀνωτέραν πνευματικὴν τέρψιν καὶ ἀναψυχὴν.

Καθηγητῆς ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Κοσμήτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς

τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ποιμαντικά Θέματα

Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΘΡΑΣΙΣ

Ὁ ποιμὴν, ὡς ἡγέτης ψυχῶν, εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ κατέχη τὴν ἱκανότητα τῆς διερευνήσεως τοῦ βάθους τῆς προσωπικότητος τοῦ ποιμαινομένου. Ἄλλὰ ἡ ἱκανότης αὕτη δὲν ἀποκτᾶται εἰς ἓν οἰοδότητε σχολεῖον ἢ ἐκπαιδευτήριον. Ἀναπτύσσεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ τελειοποιεῖται, κατὰ τὸ δυνατόν, ἐντὸς τῆς περιοχῆς τῆς ἀτομικῆς ἐμπειρίας τοῦ ποιμένου. Ἡ ἑτερογνωσία, ὡς δεξιότης διεισδύσεως ἐντὸς τοῦ βάθους τῆς προσωπικότητος τοῦ ποιμαινομένου, ἔχει τὴν ἀφετηρίαν αὐτῆς εἰς τὴν ἐνεργὸν αὐτογνωσίαν. Ἐπὶ τῇ θάσει καὶ τῇ ἐμπειρίᾳ τοῦ ἀτομικοῦ ψυχικοῦ καὶ πνευματικοῦ τοῦ κόσμου γνωρίζει καὶ διερευνᾷ καὶ κατανοεῖ ὁ ποιμὴν τὴν προσωπικότητα τοῦ πιστοῦ.

Ἡ ἱκανότης ἢ δεξιότης αὕτη τοῦ ποιμένου νὰ διερευνᾷ καὶ νὰ γνωρίζῃ τὸ βάθος τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου γίνεται ἐν τέλει μία ἰδιάζουσα ποιμαντικὴ ἀίσθησις ἢ αἰσθησις τῆς ψυχολογικῆς δράσεως. Ὑπὸ τὸν ὄρον ψυχολογικὴ θρασις ἐννοεῖται ἐνταῦθα ἡ ἱκανότης τοῦ ποιμένου νὰ ἐλέπη ἐντὸς τοῦ ψυχικοῦ, ἀλλὰ καὶ πνευματικοῦ κόσμου τοῦ πιστοῦ. Ἀναμφιβόλως ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν ἡ λειτουργία τῆς ψυχολογικῆς δράσεως δὲν περιορίζεται εἰς τὴν θεώρησιν καὶ ἔρευναν τῶν ψυχικῶν μόνον γεγονότων καὶ φαινομένων τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Ὁ ποιμὴν δὲν εἶναι «ἐπιστήμων» ψυχολόγος, περιοριζόμενος εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν ψυχολογικῶν μόνον δεδομένων τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος. Ὡς ἡγέτης συνειδήσεων καὶ ὑπεύθυνος διὰ τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας τῶν πιστῶν, ἔχει στόχον αὐτοῦ τὴν ψυχολογικὴν, ἀλλὰ καὶ πνευματικὴν δλοκλήρωσιν τῆς ἐν λόγῳ προσωπικότητος. Διὰ τοῦτο ἡ ποιμαντικὴ ψυχολογικὴ θρασις εἶναι ἡ ἱκανότης τῆς διερευνήσεως τοῦ ὅλου ἀνθρώπου κατὰ τὴν βίωσιν τῆς πνευματικῆς του προσπάθειας πρὸς κατόρθωσιν τῆς σωτηρίας του.

Ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ὄρου ψυχολογικὴ θρασις εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου εἶναι προτιμότερα τοῦ ὄρου πνευματικὴ θρασις, ὁ ὁποῖος ἔχει ὅλως εἰδικὴν σημασίαν καὶ ἀναφέρεται κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸ χάρισμα τῆς διορατικότητος ἢ ἐνοράσεως. Κυρίως εἰς τὴν νηπτικὴν φιλολογίαν συναντᾷ κανεὶς περιγραφὰς τῆς πνευματικῆς δράσεως, αἱ ὁποῖαι καὶ ἐξαίρουν τὸν ἰδιάζοντα καὶ χαρισματικὸν αὐτῆς χαρακτήρα. Ἀ.χ. Ἡσυχίος ὁ Πρεσβύτερος, συνδέων τὴν πνευματικὴν θρασιν μὲ τὸ ἔργον τῆς «καρδιακῆς ἡσυ-

Ο ΜΟΝΑΧΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΛΛΑΔΑ*

Παρά ταῦτα ἡ διαρπαγὴ τῶν κτημάτων συνεχίζετο παρὰ τῆς διαμαρτυρίας τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ ἄλλων παραγόντων, πού μὲ ἐπίκαιρη ἀρθρογραφία ἔσπευσαν νὰ ὑποστηρίξουν τότε τὰ δίκαια τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ παρ' ὄλον πού οἱ ἐνέργειες τῆς Πολιτείας ἐχαρακτηρίσθησαν ὡς «διωγμὸς κατὰ τῆς Ἐκκλησίας», ἡ κατάστασι δὲν μετεβλήθη. Τόσον οἱ ἀπαλλοτριώσεις, ὅσον καὶ οἱ ἀθθαίρετοι ὑπὸ τοῦ Κράτους ἐνοικιάσεις τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων, μὲ παντελὴ ἀγνόησι τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὀργάνων, ἔφεραν σὲ ἀπόγνωσι τὴν Ἱ. Σύνοδο, πού ἐβλεπε νὰ διασπαθίζεται ἡ ἐκκλησι. περιουσία κάτω ἀπὸ τὰ μάτια τῆς καὶ νὰ στερηῆται ἡ Ἐκκλησία τοῦ βασικοῦ ὑλικοῦ ὑποβάθρου τῆς.

Ἄλλὰ τὰ δεινὰ δὲν ἐπρόκειτο νὰ πάρουν τέρμα. Τώρα ἄρχισε νὰ φαίνεται στὸν ὀρίζοντα νέα ἀπειλή. Μὲ νομοσχέδιο, πού κατετέθη στὴ Βουλὴ, τροποποιητικὸ τοῦ νόμου 2052, ἡ κα-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 235 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11-12 τεύχους.

χίας», ὡς συμβαίνει συνήθως εἰς τοὺς νηπτικούς, ἀποφαίνεται ἡ «Βυθὸν ὕψηλὸν κατόφεται γνωστικῶς ἡσυχία καρδιακὴ κατορθομένη»¹. Ἡ «Ὁδὸς ἐπὶ τὴν γνῶσιν, ἀπάθεια καὶ ταπεινώσις, ὧν χωρὶς, οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον»². Ὡσαύτως καὶ ὁ Ὅσιος Νεῖλος ὁ Ἀσκητὴς προσδιορίζει τὴν πνευματικὴν ὄρασι ἐντὸς τῶν διαστάσεων τοῦ ἀσκητικοῦ νηπτικοῦ θίου. «Ἐὰν μὴ ὑπὲρ τὴν θεωρίαν τῆς σωματικῆς φύσεως ὁ νοῦς γένηται, οὕτω τέλειον τὸν τοῦ Θεοῦ τόπον ἐθεάσατο»³. Τέλος ὁ Ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς λέγει «Ὁ τὴν καρδίαν καθαρὰν ἐργασάμενος, οὐ μόνων τῶν ἐπιβεβηκότων καὶ μετὰ Θεὸν γινώσεται τοὺς λόγους, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποσῶς μετὰ τὴν τῶν ὄλων διάβασιν ἐγορᾷ τὸν Θεόν, ὅπερ ἔστιν ἀκρότατον τέλος τῶν ἀγαθῶν»⁴.

(Συνεχίζεται)

I. K.

1. «Φιλοκαλία» (Ἔκδ. Παπαδημητρίου), Α' τόμ., σελ. 169.

2. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 152.

3. Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 181.

4. Ἐνθ' ἄνωτ., Β' τόμ., σελ. 85.

τάστασι γὰ τὶς Μονὲς ἔχειροτέρευε. Τοῦτο συνήγειρε τὴν Ἱ. Σύνοδον, τοὺς Ἱεράρχας, τὸν Ἱερὸν Σύνδεσμον κ.ἄ., πού μὲ ὑπομνήματα καὶ ἔγγραφα διεμαρτυρήθησαν γὰ τὴν ἀθαιρεσίαν τῆς Πολιτείας. Παραλλήλως ἡ Ἱ. Σ. διὰ τῆς ἀπὸ 20-7-1921 Ἐγκυκλίου τῆς, ἀφοῦ ἐνημέρωσε τοὺς Ἱεράρχας ἐπὶ τῶν ἐξελίξεων τοῦ ζητήματος, ἐζήτησε παρ' αὐτῶν αἶνα, μελετήσαντες κατ' ἰδίαν ἐνδελεχῶς τὸ σπουδαιότατον τοῦτο ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως τῆς Μοναστηριακῆς περιουσίας ὧσιν ἕτοιμοι πρὸς συζήτησιν καὶ λήσιν ἀποφάσεως κατὰ τὴν λίαν προσεχῶς συγκληθησομένην συνέλευσιν αὐτῶν ἐπὶ τὸ αὐτό, ἐν τῇ Πρωτευούσῃ»¹⁰⁷. Στὶς 6 Ἰουνίου 1922 συνήλθε ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας μὲ θέμα συζητήσεως «περὶ τῶν ληπτέων μέτρων πρὸς ἀποσόβησιν τῆς ψηφίσεως ὑπὸ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως τοῦ Ἀγροτικοῦ Νομοσχεδίου, δι' οὗ ἀπαλλοτριοῦνται τὰ μοναστηριακὰ καὶ ἐν γένει ἐκκλησιαστικὰ κτήματα».

Κατὰ τὰς συζητήσεις ὁλόκληρος ἡ Ἱεραρχία ἐτάχθη ἐναντίον τοῦ νόμου καὶ ὁμοφώνως ἀπεφάσισε νὰ διαμαρτυρηθῇ δι' ὑπομνήματος πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ζητοῦσα συνάμα καὶ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Βασιλέως ὑπὲρ τῶν ἀπόψεών τῆς. Ἠκούσθησαν τότε καὶ ἀπειλαί, ἀπὸ τοῦ στόματος διαφόρων Ἱεραρχῶν, περὶ τοῦ πρακτέου, εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν θὰ εἰσηκούοντο αἱ παρακλήσεις τῆς Συνόδου. Ἔτσι ἓνας Ἱεράρχης ἐπρότεινε νὰ κηρυχθῇ ἡ Ἐκκλησία ἐν διωγμῷ καὶ νὰ παύσῃ κάθε σχέσις αὐτῆς πρὸς τὴν Πολιτείαν, ἄλλος εἶπε νὰ παραιτηθῶν ὅλοι οἱ Ἱεράρχαι εἰς ἔνδειξιν διαμαρτυρίας, ἄλλος ἐπρότεινε νὰ ἐπιβληθῇ ἐπιτίμιον ἐναντίον ἐκείνων, πού θὰ ἐδέχοντο νὰ καταλάβουν μετὰ τὴν ἀπαλλοτριώσιν τὰ μοναστηριακὰ κτήματα, καὶ ἄλλος νὰ ἀπεργήσῃ ἡ Ἱ. Σύνοδος ἐπὶ ὀρισμένον χρόνον. Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ὁ κλῆρος τῶν Ἱεραρχῶν καὶ τῆς Πρωτευούσης ἐτάχθη ἀλληλέγγυος πρὸς τοὺς Ἱεράρχας καὶ ἐτέλει ἐν ἀναβρασμῷ ἕνεκα τῆς ἐπαπειλουμένης ὁλοκληρωτικῆς ἀφαιρέσεως τῆς ἐκκλησ. περιουσίας.

(Συνεχίζεται) Ἄρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΔ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ·Ι·ΔΗΣ

107. Αἱ Συνοδικαὶ Ἐγκύκλιοι, τ. Α', σ. 361.

Η ΑΦΟΒΙΑ

ΚΑΙ Ο ΦΟΒΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ*

5. ΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΟΥ

Τοιοῦτος ὢν ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἐνοικῆ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου, ἐκδηλοῦται διὰ πλείστων ὅσων ἐκδηλώσεων εἰς τὰς σχέσεις τοῦ φοβουμένου πρὸς τε τὸν Θεόν, πρὸς τὸν πλησίον καὶ καθ' ἑαυτόν. Μὲ ἄλλας λέξεις ὁ φόβος τοῦ Κυρίου γίνεται ρυθμιστὴς ὄλων τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ζωῆς μας, τὰς ὁποίας ἀναλυτικώτερον ἤδη ἄς ἐρευνήσωμεν.

α) Πρὸς τὸν Θεόν.

«Ὁ θεῖος φόβος, λέγει ὁ Ἅγ. Νεκτάριος, ἐκδηλοῦται ὡς ἄκρα ἀγάπη πρὸς τὸν Θεόν, ὡς ἀφοσίωσις πρὸς τὸ θεῖον, ὡς λατρεία τοῦ θείου» (Γνωθὶ σαυτόν, σ. 36).

Ἄνθρωπος φοβούμενος τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ τὸν Κύριον ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας του. Ὁ Θεὸς εἶναι δι' αὐτὸν τὸ μέγιστον ἀγαθόν. Ὡς καλὸς ἔμπορος κερκίτηται τὸν πολυτίμον Μαργαρίτην καὶ εἶναι ἕτοιμος ὅλα τὰ θέλητρα τοῦ κόσμου νὰ περιφρονήσῃ, «ἵνα Χριστὸν κερδήσῃ». Τὸ κέντρον τῆς καρδίας του κατέχει μόνον ὁ Κύριος καὶ Οὗτος εἶναι ἡ ἀφετηρία καὶ τὸ τέρμα, ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ ἐπισφράγις ὄλων τῶν προσπαθειῶν του.

Ἄνθρωπος φοβούμενος τὸν Θεὸν γνωρίζει μοναδικὸν καὶ ὑπέρτατον νόμον τῆς ζωῆς του τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Δὲν ἀποκάνει εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ θείου νόμου. Ἡμέρας καὶ νυκτὸς μελετᾷ τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ. Ὑψίστη ἡδονὴ τῆς καρδίας του εἶναι ἡ μελέτη καὶ ἡ ἐν πάσῃ ἀκριβείᾳ ἐκτέλεσις τοῦ θείου νόμου. Ὁ τοιοῦτος εἶναι τέλειος εἰς τὰς λεπτομερείας τοῦ νόμου. «Ὁ φοβούμενος ὀρρωδεῖ ἵνα μὴ αἰθὶς ἀμαρτήσῃ» (Αὐγουστίνου, λόγ. δ' εἰς Ἐπιστ. Ἰωάν.).

Ἄνθρωπος φοβούμενος τὸν Θεὸν δέχεται μεθ' ὑπομονῆς τὰ θλιβερά τῆς ζωῆς, διότι πιστεύει, ὅτι «οὐκ ἄξια τὰ παθήματα... πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς» (Ρωμ. η', 18).

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 237 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11-12 τεύχους.

ΥΠΑΡΞΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΝΕΟΤΗΣ

Εἰσαγωγή: Γένεσις τοῦ ὑπαρξισμοῦ.

Ὁ ὑπαρξισμὸς εἶναι μία κοσμοθεωρία πὺ ἐκφράσθηκε στὰ νεώτερα χρόνια εἴτε μὲ καθαρῶς φιλοσοφικά συστήματα (κυρίως μὲ τὸν Martin Heidegger καὶ τὸν Karl Jaspers) ἢ, ἐπίσης, περισσότερο μὲ φιλολογικά, λογοτεχνικά ἔργα (μὲ τὸν Gabriel Marcel, J. P. Sartre, Albert Camus καὶ ἄλλους).

Μέχρι τὰ τελευταῖα σχεδὸν χρόνια τοῦ Μεσαίωνα, ὁ ἄνθρωπος ἐβλεπε τὸν ἑαυτό του ἄρμονικὰ τοποθετημένο μέσα στὴν Δημιουργία τοῦ Θεοῦ. Κι' ἔνοιωθε ὅτι καλεῖται μὲ τὴν ἐλεύθερη ἀπόφασί του νὰ συνεργασθῆ στὸ δημιουργικὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ.

Μὰ σιγὰ - σιγὰ ἀπομακρύνεται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν πίστι αὐτὴν στὸν Θεό. Ὁ κόσμος καὶ ὁ ἄνθρωπος μένουν χωρὶς Θεό. Ἀπομένει στὸν κόσμο ὁ Φυσικὸς νόμος, πὺ καλεῖται ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν ἐπιστήμη νὰ ἐρευνήσῃ καὶ ὁ ἠθικὸς νόμος γιὰ νὰ κυβερνᾷ μ' αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος τὸν κόσμο του.

Αὐτὴ ἡ ἀπόρριψις τοῦ Θεοῦ πὺ στὴν ἀρχὴ θεωρήθηκε σὰν μία ἀποδέσμευσι, ὡδήγησε τελικὰ τὸν ἄνθρωπο στὸν

Καὶ πρὸς τούτοις εἶναι ἔτοιμος δι' οἰανδήποτε θυσίαν, θυσίαν ἀκόμη καὶ τῆς ζωῆς του.

Ἄνθρωπος φοβούμενος τὸν Θεὸν ὑμνεῖ καὶ λατρεύει ἀκαταπαύστως τὸν Κύριον. Χεῖλη καὶ καρδία ἀναπέμπουν ἀδιακόπως ὕμνους λατρείας καὶ ἀφοσιώσεως. Εἰς τὸν τοιοῦτον εὕρισκει ἐφαρμογὴν ὁ λόγος τοῦ ἁγ. Γρηγορίου. «Μνημονευστέον Θεοῦ μᾶλλον ἢ ἀναπνευστέον». Αἱ ὄραι τῆς προσευχῆς εἶναι εἰς αὐτὸν ἢ γλυκύτερα ἀπασχόλησις. Ἄδιαλείπτως προσεύχεται, ἐν παντὶ εὐχαριστεῖ τὸν Κύριόν του.

Τέλος, ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον ἐγγίζει Αὐτὸν διὰ παρησίας. Διαθέτει καρδίαν καθαρὰν, ἢ ὅποια καὶ ἐλκύει τὴν θείαν χάριν ἐντός του. «Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ὡς ἱερὸς καὶ ἅγιος, εἶναι ἀπαθής, καὶ οὐδὲν ἀπειλεῖ τὸ δεινόν» (Γνωθὶ σαυτὸν σ. 37), ἀλλὰ δημιουργεῖ εἰς τὴν ψυχὴν ἕνα θεῖον γλυκασμόν. Ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος λέγει σχετικῶς «οὐ φόβος, ἐντολῶν τήρησις· οὐ δὲ ἐντολῶν τήρησις, σαρκὸς κάθαρσις τοῦ ἐπιπροσθοῦντος τῇ ψυχῇ νέφους, καὶ οὐκ ἑᾶντος καθαρῶς ἰδεῖν τὴν θείαν ἀκτίνα· οὐ δὲ κάθαρσις, ἔλλαμψις· ἔλλαμψις δέ, πόθου πλήρωσις» (Λόγ. εἰς τὰ Ἐπιφάνεια).

(Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ ΛΕΝΗΣ

μηδενισμό. Χάνοντας τὸν Θεό του ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς τῆς διαφωτίσεως καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων ἔχασε μαζί καὶ τὸ νόημα τῆς ζωῆς του.

Μέσα σ' αὐτὴν τὴν κρίσι γεννήθηκε ὁ ὑπαρξισμὸς ποὺ προσπάθησε νὰ δώσῃ μία ἀπάντησι στὸ ἐρώτημα τοῦ νοήματος τῆς ὑπάρξεως.

Δὲν μπορούμε βέβαια νὰ προχωρήσωμε ἐδῶ σὲ μιὰ ἀνάλυσι τῆς φιλοσοφίας τοῦ ὑπαρξισμοῦ ποὺ καὶ χρόνο πολὺ καὶ εἰδικὲς φιλοσοφικὲς γνώσεις προϋποθέτει. Θὰ ἐπισημάνουμε ἀπλῶς μερικὲς πτυχές του.

1. Ἀθεϊστικὴ κατεύθυνσις τοῦ ὑπαρξισμοῦ καὶ συνέπειαι.

Ὡς πρὸς τὸ πρόβλημα τοῦ Θεοῦ ὁ ὑπαρξισμὸς θέλει «βασικὰ νὰ περιορίζεται ἀθεϊστικὰ στὴν ὑπαρξί τοῦ ἀνθρώπου» εἴτε γιὰ λόγους μεθοδολογικοὺς (Heidegger) εἴτε ξεκινώντας «ἀπὸ τὴν βασικὴ ἀρχή, ὅτι δὲν ὑπάρχει Θεὸς καὶ ὅτι πρέπει κανεὶς νὰ βγάλῃ ἀπὸ αὐτὸ τὶς συνέπειες μέχρι τέλους» (Sartre). Ἡ, τοῦλάχιστον, ἀπορρίπτεται ἡ πίστις ὡς μία μὴ φιλοσοφικὴ στάσις. Γιὰ τὸν φιλόσοφο μένει «ἡ θεότης σὲ ἀκαθόριστῃ ἀπόστασι... αὐτὸς δὲν ἔχει τίποτα κοινὸ μὲ τὸν Θεὸ» (Jaspers).

Ἄλλὰ τὸ πεπερασμένο πρόσωπο τοῦ ἀνθρώπου δὲν μπορεῖ νὰ δώσῃ μόνο του τὸ νόημα τῆς ὑπάρξεώς του. «Ὁ ἄνθρωπος ποὺ κάνει τὸν ἑαυτό του ὑψιστο σκοπὸ, πέφτει σὲ ἀντινομία μὲ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του, μὲ τὴν πεπερασμένη οὐσία του ποὺ τὴν ἔκανε ὑψιστο σκοπὸ μὰ ποὺ δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος» (Steinbüchel).

Ὁ ἄνθρωπος «ναυαγεῖ» δηλαδὴ σ' αὐτὴν τὴν προσπάθεια θεοποιήσεως, ὅπως θὰ λέγαμε ἀπλά, τοῦ ἑαυτοῦ του. Γι' αὐτὸ ὁ «φόβος» εἶναι τὸ βασικὸ «συναίσθημα» τῆς ὑπάρξεώς του (Heidegger). Φοβᾶται τὸ μηδέν, μέσα στὸ ὅποιο βυθίζεται. Τὸν κυριεύει «ἡ ἀηδία γιὰ τὴν ὑπαρξί» (Sartre). Δὲν τοῦ παραμένει τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἀμφιβολία (Camus).

Ἡ ἀθεϊστικὴ σκέψις γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν κόσμον δὲν ἔχει ὅμως συνέπειες σχετικὲς μόνον μὲ τὴν αὐτοκατανόησι τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ θεμελιωμένη στὸν ἑαυτό της ὑπαρξί τοῦ ἀνθρώπου δὲν βλέπει πὰ καὶ στὸν κόσμον καμμία ὠλοκληρωμένη τάξι, ὁ κόσμος εἶναι «ἓνας κόσμος χωρὶς σήματα» (Kuhn), ξένος γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Καὶ ξένος καὶ ἀπομονωμένος ζῆ καὶ ὁ ἄνθρωπος μέσα στὶς ἀνθρώπινες κοινωνίες.

Γνωρίζει βέβαια, ο Heidegger την «συνύπαρξι με άλλους» και ο Jaspers την «έπικοινωνία του έγω με το σύ», αλλά άγνοούν και οί δύο το «έμεις», την κοινωνία στην αντικειμενική της ύπόστασι. Και όμως, ο συγκεκριμένος άνθρωπος που ζή μέσα στον κόσμο και στην ιστορία είναι συνδεδεμένος με πολλούς τρόπους μ' αυτές τις κοινωνίες και συγκαθορίζεται απ' αυτές. Μόνον έτσι, άλλωστε, είναι δυνατές κοινές άρχές και κοινά καθήκοντα.

Αυτό το άγνοεί ο ύπαρξισμός και δημιουργεί την ιδεολογία και κοσμοθεωρία του, που είναι μία «ύβρις»: μέσα στην πλήρη έλλειψη νοήματος του κόσμου και της ύπαρξεως ριγμένος, αντιμέτωπος με το μηδέν, θέτει ο άνθρωπος μόνος του τους νόμους, που ισχύουν μόνο γι' αυτόν, επειδή αυτός τους έθεσε. Δημιουργεί μόνος τον έαυτό του· είναι αυτός ο ίδιος ο άνθρωπος (κατά τον Sartre) ή μακέττα του έαυτού του· ξεκινάει από την έλευθερία του: αυτή είναι απόλυτη (γι' αυτό δεν μπορεί να ύπαρξη κανένας άλλος Θεός, γιατί ή έλευθερία του θα έπρεπε να είναι απόλυτη και ο άνθρωπος δεν θα μπορούσε να έχη καμμία ιδέα της έλευθερίας). Η έλευθερία ή ίδια, όμως, δεν είναι κανένα προνόμιο, αλλά είμαστε καταδικασμένοι να είμεθα έλεύθεροι. Η έλευθερία είναι ή κατάρα της ύπαρξεως. Υπάρχει για τον άνθρωπο μόνον ένα «μολαταύτα», μία αντίδρασις: Πρέπει παρά την έλλειψη νοήματος σε κάθε του ένέργεια και πράξι να είναι έλεύθερος, να είναι αυτός ο ίδιος. Αυτό είναι κατά βάσιν ο μοναδικός νόμος της ύπαρξιστικής ήθικης. Ο άνθρωπος διαλέγει και ό,τι διαλέγει είναι «άξια». Είναι, δηλαδή, ως προς το περιεχόμενο, αδιάφορο τί κάνει. Το κακό είναι μία ανόητη έννοια, ή μετάνοια, σάν πτώσι από την άρχική μας θέσι από τον έαυτόν μας, το μεγαλύτερο, το μοναδικό έγκλημα.

Έδω φαίνεται καθαρά ότι ο ύπαρξισμός είναι έκφρασις της κρίσεως και προσπάθησε να σώση την ύπαρξι από το είναι, το πρόσωπο από την μάζα, χωρίς όμως και να το κατορθώση για να ξεπεράση την κρίσι. Όδηγεί, απλώς, τον άνθρωπο στον μηδενισμό και την κοινωνία στην διάλυσι.

Γι' αυτό, κάπως σκληρά, άλλ' όμως πολυ σωστά, λέγει ο Helmut Kuhn: «ο μοντέρνος ύπαρξισμός είναι το απόσταγμα του μηδενιστικού δηλητηρίου που έκκρίνει το άρρωστο πνεύμα της Εύρώπης».

(Συνεχίζεται) 'Αρχ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ ΚΑΘΡΕΠΤΙΔΗΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

«Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, ἡ οἰκουμένη
καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ» (Ψαλμ. 23, 1).

Ὁ Χριστὸς εἶναι παρὼν εἰς πάντα τὰ σημεῖα τῆς γῆς, ἐν μέσῳ τῶν λαῶν, τῶν καταστάσεων, ἀκόμη καὶ ἐν μέσῳ τῶν μὴ εἰσέτι χριστιανῶν.

Καλεῖ ἡμᾶς νὰ πορευθῶμεν εἰς Αὐτόν, νὰ ἀνοίξωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς μας διὰ νὰ ἴδωμεν τὴν παρουσίαν του καὶ μετὰσχωμεν εἰς τὸ ἔργον του.

Μία πορεία διαφορετικὴ παρατηρεῖται κατὰ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν, πορεία ὅμως πρὸς τὴν φύσιν, ὁ τουρισμὸς δῆλον ὅτι, ὅστις εἶναι φαινόμενον παλαιότερον.

Ἄλλὰ σήμερον, ὑπὲρ ποτε καὶ ἄλλοτε, ἐμφανίζεται εἰς καταπληκτικὴν ἔκτασιν ἀνεπτυγμένος, ἡ δὲ χώρα ἡμῶν εὐρίσκειται ὑπὸ τὴν συνεχῆ αὐτοῦ ἐπίδρασιν, κυρίως, ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς θέσεως.

Κατὰ τὸ ἐγγὺς μέλλον, ὁ τουρισμὸς θὰ θεωρητῆται ὡς ὁ πρῶτος οἰκονομικὸς παράγων ἀναπτύξεως τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους καὶ ἔνεκεν τούτου αἱ κυβερνήσεις καταβάλλουσι μεγίστην προσπάθειαν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ.

Ἐπομένως, ὁ τουρισμὸς εἶναι σήμερον μία κατάστασις, τὸν ροῦν τῆς ὁποίας οὐδεὶς δύναται νὰ ἀναχαιτίσῃ, ἡ δὲ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ζῶσα καὶ ὑπάρχουσα ἐντὸς τῆς τοιαύτης συνεχῶς ἀναπτύσσουμένης πραγματικότητος, καλεῖται οὐκ ἂν νὰ ἀναχαιτίσῃ τὸν τουρισμὸν, διότι τοῦτο εἶναι ἀκατόρθωτον, ἀλλὰ νὰ λάβῃ μέτρα θετικὰ χάριν τῶν πιστῶν αὐτῆς ἐν σχέσει λ.χ. μετὰ τὴν φιλοξενίαν, τὴν ἐν γένει ποιμαντικὴν μέριμναν καὶ τὴν λατρείαν.

Σκοπός, ὅθεν, τῆς παρουσίας μελέτης εἶναι, οὐκ ἡ θεωρητικὴ ἀνάπτυξις τῆς ἱστορίας τοῦ τουρισμοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς σημερινῆς πραγματικότητος, ἡ ἔκθεσις τοῦ τί θὰ ἦτο δυνατόν ἡ Ἐκκλησία νὰ ἐφαρμόσῃ, ἵνα αὕτη ἐπιτυχῶς ἀντιμετωπίσῃ τὸ συνεχῶς αὐξανόμενον ρεῦμα τοῦ τουρισμοῦ.

Ἐξ ἄλλου, ἡ ἐντολὴ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «διὸ προσλαμβάνεσθε ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς προσελάβετο ὑμᾶς εἰς δόξαν Θεοῦ» (Ρωμ. 15, 7) προτρέπει καὶ σήμερον τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὸ ποιμαντικὸν αὐτῆς ἔργον, ἐν σχέσει μὲ τὸς τουρίστας.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΣ *

Θὰ μπορούσα ν' ἀναφέρω ἔτσι ἓνα τυχαῖο παράδειγμα ἀπὸ τὴν στάσι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔναντι αὐτοῦ τοῦ ἄπιστου καὶ ἁμαρτωλοῦ κόσμου πὺν τὸν περιέβαλε: «καὶ ἰδοὺ προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης βεβλημένον. Καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπε τῷ παραλυτικῷ, θάρσει, τέκνον· ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι» (Ματθ. 9, 2). Στὴν περι-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 242 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11-12 τεύχους.

Ὅταν ὁμιλῶμεν περὶ «τουριστῶν» δέον, ὅπως μὴ ἐκλαμβάνωμεν πάντας αὐτοὺς ὡς «τύπους» καὶ φορεῖς πάσης κακίας καὶ διαφθορᾶς, ὡς λ.χ. «ἀλητοτουρίστας», ὡς τινες ἀρέσκονται νὰ χρησιμοποιοῦσι τὸν ὄρον, διότι τὸ τοιοῦτον καὶ ἄδικον εἶναι καὶ μὴ ἀνταποκρινόμενον πάντοτε εἰς τὴν ἀντικειμενικὴν ἀλήθειαν.

Εἰς ἕκαστος ἐξ ἡμῶν, ἐπισκεπτόμενος ἓνα ξένον τόπον ὀνομάζεται καὶ θεωρεῖται συνήθως ὡς τουρίστας καὶ οὐδόλως ἀλητοτουρίστας.

Πλεῖστοι δέ, ἐξ ὧσων ἐπισκέπτονται τὸν τόπον ἡμῶν, ξένοι ἀνήκουν εἰς καλὰς οἰκογενεῖας, μὲ διάφορα βεβαίως τῶν ἰδικῶν μας ἔθιμα, διότι ἕκαστος τόπος ἔχει ἴδια ἤθη καὶ ἔθιμα.

Βεβαίως, ἐν μέσῳ αὐτῶν ὑπάρχουν καὶ διάφοροι «τύποι» ἀνθρώπων λίαν ἐπικίνδυνοι, ἀνθρωποὶ ὄμως, οἱ ὅποιοι δὲν δύνανται νὰ ἀλλοιώσωσι τὸ ποῖον τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καὶ νὰ δώσουν ἓνα γενικὸν χαρακτηρισμὸν εἰς πάντας τοὺς ἐπισκεπτομένους τὴν Πατρίδα μας τουρίστας. Ἐξ ἄλλου, τοιοῦτοι ἐπικίνδυνοι ἀνθρωποὶ οὐ μόνον εἰς ἕτερα κράτη ὑπάρχουσι, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν τόπον ἡμῶν κυκλοφοροῦσιν. Εἶναι φαινόμενον, τὸ ὅποιον πάντοτε παρατηρεῖται εἰς τὰς κοινωνίας τῶν διαφόρων ἐθνῶν.

Ἵνα δὲ ἐπανεέλθωμεν, νομίζομεν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν καλὸν εἶναι νὰ ἀντιμετωπίσῃ τοὺς τουρίστας, ἡμεδαποὺς τε καὶ ἀλλοδαποὺς, ὡς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ, ἔστω καὶ ἐνίστε ἡμαυρωμένας.

Πρὸς τοῦτο, ἐν τοῖς ἐπομένοις ἐκθέτομεν πρακτικὰ τινα ποιμαντικὰ μέτρα, καθ' ἡμᾶς, ἐφαρμοσίμα κατὰ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν.

(Συνεχίζεται) Ἀρχιμ. ΤΙΜΟΘΕΟΣ ΤΡΙΒΙΖΑΣ, πτ. Θ. Μ. Ph.

πρωσι τοῦ παραλυτικοῦ ὁ ἄρρωστος ἄνθρωπός μας εἶναι καὶ ἄπιστος καὶ ἁμαρτωλός. Αὐτὸ τοῦλάχιστο φανερώνει τὸ κείμενο μὲ τὴν παρατήρησι ὅτι ὁ Ἰησοῦς προσέβλεψε πρὸς τὴν πίστι «αὐτῶν» καὶ ὄχι τοῦ ἰδίου καὶ ὅτι πρὸ τῆς θεραπείας ἐσυγχώρησε τὶς ἁμαρτίες τοῦ παραλυτικοῦ. Ὁ Ἰησοῦς στὸ πρόσωπο τοῦ ἀσθενοῦς βλέπει μπροστά του ἕνα κόσμο παραλυμένο, ἄπιστο καὶ ἁμαρτωλό. Ποία ἢ στάσι Του; Πῶς ὁ Ἰησοῦς ἀντιμετωπίζει αὐτὸν τὸν κόσμο;

Πρὶν ἀπὸ τὴν θεραπεία καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἄφεσι τῶν ἁμαρτιῶν, ὄντας ὁ παραλυτικὸς αὐτὸς ποῦ ἦταν, ὁ Ἰησοῦς τοῦ λέγει: «Θάρσει, τέκνον». Ἡ λακωνικὴ αὐτὴ φράσι, ποῦ μᾶς διέσωσε ὁ Εὐαγγελιστής, μᾶς ἀποκαλύπτει τὴν στάσι τοῦ Θεοῦ ἔναντι τοῦ κόσμου. Ὁ κόσμος καὶ «ἐν ταῖς ἁμαρτίαις» του καὶ «ἐν τῇ πτώσει» του παραμένει «τέκνον» τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς ἀπευθύνεται πρὸς αὐτὸν ὄχι μὲ λόγια σκληρά, ἐξουθενωτικά, ἀλλὰ μὲ λόγια γεμάτα γλυκύτητα καὶ θαλπωρή: «θάρσει, τέκνον».

Ὁ μικρότερος υἱὸς τῆς παραβολῆς τοῦ Ἀσώτου, γιὰ νὰ θυμηθοῦμε μιὰ ἄλλη χαρακτηριστικὴ σχετικὴ περίπτωσι διδασκαλίας τοῦ Κυρίου, ἐσυνέχιζε νὰ θεωρῆται υἱὸς ἐκ μέρους τοῦ Πατρὸς ὄχι μόνον ὅταν ἦταν «ἐν τῇ πατρικῇ οἰκίᾳ», ἀλλὰ κι' ὅταν «διεσκόρπιζε τὴν οὐσίαν αὐτοῦ ζῶν ἀσώτως» εἰς «χώραν μακράν». Καὶ ὅταν ὁ ἴδιος ἀκόμη ὁ υἱὸς αἰσθανόταν «ἁπερριμένος» καὶ ὁμολογοῦσε ὅτι «οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱὸς» (βλ. Λουκ. 15, 11 - 24) καὶ τότε ὁ πατέρας συνεχίζει νὰ θεωρῆ τὸν «υἱὸν» παιδὶ δικό του, ποῦ τὸν προσμένει νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ ἀπὸ «νεκρὸς» ν' ἀναζήσῃ καὶ ἀπὸ «ἀπολωλὼς» νὰ εὐρεθῇ.

Ὁ Θεὸς καὶ ὁ κόσμος, ὅπως ὁ πατέρας καὶ ὁ υἱὸς, δὲν εἶναι δυὸ ἀντιθέσεις ποῦ προκαλοῦν τὴν ἄρνησι καὶ τὴν ἀπόρριψι. Εἶναι δυὸ πραγματικότητες συγγενεῖς, «οἰκεῖες», μᾶς θαυμαστῆς, θείας καὶ σωτηριολογικῆς «συζυγίας». Ὁ Θεὸς οὔτε ἀπορρίπτει οὔτε ἀποστρέφεται τὸν ἁμαρτωλό ἄνθρωπο, ἀλλὰ προσκλίνει πρὸς αὐτόν, σώζοντάς τον.

(Συνεχίζεται)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΠΑΤΡΩΝΟΣ

« Ε Ο Ρ Τ Ο Λ Ο Γ Ι Ο Ν » *

ΜΗΝΟΛΟΓΙΟΝ ΙΟΥΛΙΟΥ

1. Τῶν ἁγίων καὶ θαυματουργῶν Ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ. Τῶν ἐν Νικομηθεῖα ἁγίων 25 Μαρτύρων καὶ ἐτέρων Δύο χιλιάδων. Μεγαλομάρτυρος Κωνσταντίνου τοῦ Ἀλαμάνου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ 300. Τῶν ἁγίων Μαρτύρων Ἀπολλωνίας [καὶ Μαυρικίου]. Τῶν Ὀσίων πατέρων Πέτρου πατρικίου, Βασιλείου ἡγουμένου, τοῦ συστησαμένου τὴν σεβασμιωτάτην μονὴν («Βαθῆος Ρύακος» καὶ Λέοντος τοῦ «γυμνοῦ»).

2. Τὰ καταθέσια τῆς τιμίας Ἐσθῆτος τῆς Θεοτόκου. Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰουβενάλιου, πατριάρχου Ἱεροσολύμων. Τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Κοῖντου. Τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων Νεομαρτύρων Γεωργίου, Γεωργίου, Ἐμμανουήλ, Θεοδώρου, Μιχαήλ, [Θεοδώρου, Ἰωάννου καὶ Λάμπρου], τῶν ἐκ Σαμοθράκης καὶ ἐν Μάκρῃ Ἀλεξανδρουπόλεως ἀθλησάντων (1835).

3. Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀνατολίου πατριάρχου Κων/λεως, ποιητοῦ τῶν ὁμωνύμων Στιχηρῶν. Τῶν ἁγίων Μαρτύρων Ἰακίνθου, Θεοδότου, Θεοδότης, Δολινδοῦχ, Διομήδους, Εὐλαμπίου καὶ Ἀσκληπιάδου. Μάρκου καὶ Μωκιανοῦ. Τοῦ ἁγίου Ὀσιομάρτυρος Γερασίμου τοῦ ἐκ Μεγάλου Χωρίου (Εὐρυτανίας [1812]). Τῶν Ὀσίων πατέρων Φιλίππου ἐπισκόπου καὶ Ἀνατολίου, τῶν Ρώσων καὶ Ἰωακείμ, τοῦ ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ ἱερέως Μονῆ Νοτενῶν (ιζ' αἰ.). Ἡ εὐρεσις τοῦ τάφου καὶ τῶν λειψάνων τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ραφαήλ ἐν Μυτιλήνῃ (1959).

4. Τῶν ἁγίων ἱερομαρτύρων Δονάτου ἐπισκόπου Λιβύης, Θεοφίλου ἐπισκόπου, Θεοδότου, Θεοδώρου ἐπισκόπου Κυρήνης, τῆς κατὰ Λιβύην. Τῶν ἁγίων Μαρτύρων Κυπρίλλης καὶ Ἀρόας. Λουκίας καὶ Ἀπολλωνίου. Τῶν ἐν ἁγίοις πατέρων ἡμῶν Ἀνδρέου ἀρχιεπισκόπου Κρήτης τοῦ Ἱεροσολυμίτου, τοῦ ἐν Ἐρεσσῶ ἐνταφιασθέντος καὶ Μιχαήλ ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, τοῦ Χωνιάτου. Τῶν Ὀσίων Ἀσκληπιάδος καὶ Μάρθας τῶν θαυματουργῶν καὶ Μενίγνου.

5. Τῶν ἐν Ὀσίοις πατέρων ἡμῶν Ἀθανασίου τοῦ ἐν Ἀθῶν καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἀποκαθέντων Ἐξ μαθητῶν καὶ Λαμπαδοῦ. Τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Στεφάνου μητροπολίτου Ρηγίου (Καλαβρίας). Τοῦ ἁγίου Ὀσιοἱερομάρτυρος Κυπριανοῦ τοῦ ἐκ Κλειτσῶ Ἀγρά-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 247 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11-12 τεύχους.

φων (1679). *Σύναξις τῶν ΚΓ' Λεσβίων Ἁγίων. Ἀνάμνησις ἀνακομιδῆς λειψάνου καὶ θαύματος γενομένου παρὰ τοῦ ἱερομάρτυρος Φωκᾶ. Μνήμη ἐγκαινίων ναοῦ ἁγίου Ἰουλιανοῦ, πλησίον τοῦ Φόρου.*

6. Τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἀστίου ἐπισκόπου Δυρραχίου. Τῶν ἁγίων *Μαρτύρων* Λουκίας τῆς παρθένου καὶ Ρήξου καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς: Ἀνατολίου, Ἀντωνίνου, Ἀντωνίου Ἀπάμου, Ἀπολλωνίου τοῦ γερουσιαστοῦ, Βίκτωρος, Διοδώρου, Δίωνος, Κοττυίου, Λυκία, Λυσίου, Νέα, Ὄωνος, Παππιανοῦ, Παπτικοῦ, Σατίρου, Σερίνου καὶ ἐτέρων Ἐνέα. Φιλήμονος, Ἀρχίππου καὶ Ὀνησίμου. Ἀλεξάνδρου καὶ Ἐπιμάχου. Τοῦ ἁγίου μάρτυρος Βασιλείου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ 70, τῶν ἐν Σκυθουπόλει. Τοῦ ἁγίου ὀσιομάρτυρος Κυρίλλου (1566), τοῦ ἐκ Θεσ/νίκης. Τοῦ ὀσίου Πατρὸς ἡμῶν Σισώη τοῦ Μεγάλου. *Μετακομιδὴ τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ ὀσίου Ἐυδοκίμου πρὸς τὸ Βυζάντιον. Ἐγκαίμια ναοῦ ἱερομάρτυρος Στεφάνου.*

7. Τῆς ἁγίας ἐνδόξου *Μεγαλομάρτυρος* Κυριακῆς. Τοῦ ἁγίου *Μάρτυρος* Περεγρίνου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ: Γερμανοῦ, Ἡσυχίου, Παππίου, Πομπητίου καὶ Σατορνίνου, τῶν ἐν Δυρραχίῳ. Τῶν ἁγίων *Μαρτύρων*: Εὐαγγέλου, Εὐσταθίου τοῦ πρεσβυτέρου, Λουκιανοῦ, Πολυκάρπου τοῦ νέου. Τοῦ ὀσίου πατρὸς Θωμᾶ, τοῦ ἐν Μαλεῶ.

8. Τοῦ ἁγίου ἐνδόξου *Μεγαλομάρτυρος* Προκοπίου καὶ τῶν δι' αὐτοῦ πιστευσάντων: Θεοδοσίας, Νικοστράτου, Ἀντιόχου καὶ 12 συγκλητικῶν Γυναικῶν. Τῶν ἁγίων *Μαρτύρων*: Αὐδᾶ, Προκοπίου τοῦ ἐφοριστοῦ καὶ Σάββα. Τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἀναστασίου τοῦ Γουναρᾶ, τοῦ ἐξ Ἁγίου Βλασίου Ἡγουμενίτης (1743). *Νεομάρτυρος* Θεοφάνους [Θεοδώρου] (1559). Τῶν ὀσίων Θεοφίλου μυροβλύτου, τοῦ ἐκ Ζίχνης (1548) καὶ Προκοπίου τοῦ διὰ Χριστὸν σαλοῦ, τοῦ Ρώσου.

9. Τῶν ἁγίων ἱερομαρτύρων: Παγκρατίου ἐπισκόπου Ταυρομενίου καὶ Μεθοδίου ἐπισκόπου Λάμπης (1793). Τῶν ἁγίων *Μαρτύρων* Ἀνδρέου καὶ Πρόβου. Τοῦ ἁγίου *Νεομάρτυρος* Μιχαῆλ (Πακνανᾶ), τοῦ ἐν Ἀθήναις (1771/72). Τῶν ὀσίων πατέρων ἡμῶν Φωτίου κτίτορος τῆς ἐν Θεσ/νίκη Ἱερᾶς Μονῆς Ἀκαπνίου, Διονυσίου τοῦ ρήτορος καὶ Μητροφάνους, τῶν ἐν Ἀθῶ. *Μνήμη ἐγκαινίων τοῦ σεβασμίου Οἴκου τῆς Θεοτόκου, τοῦ ὄντος ἐν τῇ Πηγῇ.*

10. Τῶν ἐν Νικοπόλει (Ἀρμενίας) ἁγίων 45 *Μαρτύρων*, τῶν καὶ προκρίτων τῆς πόλεως, ἐν οἷς: Ἀντώνιος, Δανιήλ, Λεόντιος καὶ Μαυρίκιος. Τῶν ἁγίων μαρτύρων Βιάνορος καὶ Σιλουανοῦ καὶ Ἀπολλωνίου, τοῦ ἐκ Σάρδεων. Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου ἐπισκόπου Ἄσσου, οὗ ὁ τάφος καὶ τὰ σεπτὰ λεί-

ψανα ἐν Γέρα τῆς νήσου Λέσβου. Τοῦ Ὁσίου Ἀντωνίου τοῦ Ρώσου, τοῦ ἐν Ἀθῶ. Τῶν ἁγίων Μυρίων Ὁσιομαρτύρων, τῶν ἐν Σπηλαιῶσι καὶ Σκήταις ἐν Νητρία κατοικούντων, οὓς θανάτῳ πικρῷ παρέδωκεν, ἐν πυρὶ καὶ καπνῷ, Θεόφιλος ὁ Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος, διὰ Ἰσιδώρον τὸν πρεσβύτερον. [Τοῦ Ὁσιομάρτυρος Νικοδήμου]. *Σύναξις Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν τοῖς Βεάτου.*

11. *Σύναξις τῆς ἁγίας ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος καὶ Πανευφήμου Εὐφημίας. Τῆς ἁγίας καὶ ἰσαποστόλου Ὀλγας, βασιλίσσης τῆς Ρωσίας. Τῶν ἁγίων Ἱερομαρτύρων Ἀρσενίου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, «τοῦ σφαγέντος» καὶ Κινδέου τοῦ πρεσβυτέρου. Τῶν ἁγίων Μαρτύρων Μαρκιανοῦ καὶ Μαρτυροκλέους. Τῶν ἁγίων Νεομαρτύρων Νικοδήμου ὁσίου, τοῦ ἐξ Ἑλβασάν ([1709, 1714] 1722) καὶ Νικολάου, τοῦ ἐκ Βρυούλων (1820). Τῶν Ὁσίων Λέοντος τοῦ «ἐν τῇ μάδρα» καὶ Νικοδήμου τοῦ ἐν Ἀθῶ.*

12. *Τῶν ἁγίων Μαρτύρων: Πρόκλου καὶ Ἰλαρίου. Ἀνδρέου τοῦ στρατηλάτου, Ἡρακλείου, Φαύστου, Μητᾶ καὶ τῶν μετ' αὐτῶν. Μάμαντος καὶ Σεραπίωνος. Τῆς ἁγίας καὶ ἰσαποστόλου Βερονίκης, τῆς αἰμορροούσης. Τοῦ Ὁσίου Μιχαήλ, τοῦ Μαλεῖνου. Ἀνακομιδῆ τῶν ἱερῶν λειψάνων τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γεωργίου, ἐπισκόπου Ἀσσοῦ Μυτιλήνης.*

13. *Ἡ [μνήμη] — Σύναξις τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριήλ. Τῆς ἁγίας Μάρτυρος Γολινδοῦχ (Μαρίας). Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Στεφάνου τοῦ Σαβαΐτου. Τῶν ὁσίων πατέρων ἡμῶν Ἡλιοφώτων τῶν θαυματουργῶν, καὶ τῶν ἐν Κύπρῳ ἐν ἀσκήσει λαμψάντων: Ἡλιοφώτου, Ἀμμωνίου, Αὐξουθενίου, Εὐτυχίου, Εὐφημικανοῦ, [Παμμεγίστου, Παφνουτίου, Παμφροδίτου, Πήγγωνος, Πολεμίου, Σωζομένου, Σωτηρίχου, Φωτίου] καὶ Χουλελαίου. Τῆς ὁσίας Σάρρας.*

Τῇ 13ῃ, ἐν Κυριακῇ, ἢ τῇ πρώτῃ μετ' αὐτὴν ἐρχομένη, μνήμη ἐπιτελοῦμεν τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν εἰς τὰς Ἐξ Οἰκουμενικὰς Συνόδους συνελθόντων.

14. *Τῶν ἁγίων Μαρτύρων: Ἀκύλα τοῦ ἀποστόλου», ἐπισκόπου Λευκάδος, Ἰλαρίου καὶ Ἰούστου. Ἡρακλείου. Τῶν Ὁσίων καὶ θεοφόρων Πατέρων ἡμῶν: Ἰωσήφ ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης τοῦ ὁμολογητοῦ, Ὀνησίμου τοῦ θαυματουργοῦ, Πέτρου ἐπισκόπου Κρήτης καὶ Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, τοῦ σοφωτάτου τῆς Ἐκκλησίας διδασκάλου (1809).*

15. *Τῶν ἁγίων ἐνδόξων Μεγαλομαρτύρων Κηρύκου καὶ Ἰουλίττης. Τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἀβουδίου. Τοῦ ἁγίου καὶ ἰσαποστόλου Βλαδημήρου, τοῦ βασιλέως Ρωσίας. Μνήμη τοῦ εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ γενομένου βασιλέως Ἰουστινιανοῦ (Α΄) τοῦ νέου.*

16. *Μνήμη τῶν ἁγίων 630 Πατέρων τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.* Τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἀθηνογένους ἐπισκόπου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ 10 μαρτύρων: Ἀθηνογένους, Ἀμών, Ἀντιόχου, Ἡσυχίου, Θεοφράστου, Κλεονίκου, Μαξιμίνου, Πατροφίλου, Πέτρου τοῦ ἐκ Κρήτης, Ριγίνου. Τῶν ἐν Πισιδίᾳ 15.000 Μαρτύρων καὶ ἐτέρων πολλῶν Γυναικῶν.

17. Τῆς ἁγίας ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Μαρίνης. Τῶν ἁγίων μαρτύρων Βερονίκης καὶ Σπεράτου. Τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν καὶ ἱεραποστόλων τῶν Σλάβων: Κυρίλλου, Μεθοδίου, Κλήμεντος, Σάβα, Ἀγγελαρίου, Γοράσδωνος καὶ Ναοῦ.

18. Τῶν ἐν ἁγίοις πατέρων ἡμῶν: Στεφάνου καὶ Ἰωάννου (Θ'), πατριαρχῶν Κων/πόλεως καὶ Ἰωάννου μητροπολίτου Χαλκηδόνος. Τῶν ἁγίων *Μαρτύρων* Αἰμιλιανοῦ, Μαρκέλλου, Δασίου, Μάρωνος, Παύλου, Οὐαλεντίνης καὶ Θεῆς. Ὑακίνθου καὶ Φωτίου. Τῶν ὁσίων Ὀνησιφόρου, Παμφῶ καὶ Ἰωάννου τοῦ πολύτλα. Τῶν ἐν Κύπρῳ ὁσίων καὶ θαυματουργῶν: Παμμεγίστου, Παμφοδίτου, Παφνουτίου, Πήγωνος, Πολεμίου, Σωζομένου, Σωτηρίχου καὶ Φωτίου. Ἀνακομιδῆ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Λαζάρου τοῦ Γαλησιώτου. Ἐγκαίνια ἱεροῦ Ναοῦ Θεοτόκου ἐν τοῖς Καλλιστράτου.

19. Τῶν Ὀσίων πατέρων ἡμῶν: Θεοδώρου ἐπισκόπου Ἐδέσσης, Γρηγορίου ἐπισκόπου Πανίου Θράκης, τοῦ ὁμολογητοῦ, Δίου, Μιχαήλ, Διοκλέους καὶ ἐτέρων Τεσσάρων. Τῆς ὁσίας Μαρκίνης.

20. Ἡ εἰς οὐρανοὺς πυρφόρος ἀνάβασις Ἡλιοῦ τοῦ προφήτου. Τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τῆς εὐαγεστάτης μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρομοῦ ἐν τῇ τοῦ Στουδίου.

21. Τῶν ἁγίων *Μαρτύρων* Γεωργίου, Εὐγενίου, Θεοδώρου, Θεοφίλου, Ἰούστου, Ματθαίου, Τροφίμου καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς 13 καὶ ἐτέρων Τριῶν ἐν Μελιτινῇ Μαρτύρων. Τῶν Ὀσίων Συμεῶν τοῦ διὰ Χριστὸν σαλοῦ, Μανουὴλ βασιλέως τοῦ διὰ τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος μετονομασθέντος Ματθαίου, Ἰωάννου τοῦ ἀρχιμανδριτοῦ καὶ Στυλίτου, Ὀνουφρίου τοῦ Ρώσου καὶ Παρθενίου ἐπισκόπου Ραδοβιζίου Ἄρτης (1777). Σύναξις ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν τοῖς Ἀρματίου. Σύναξις τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Ἐλευθερίου, τοῦ Κομβικουλαρίου, πλησίον τοῦ Ξηρολόφου. Σύναξις ἁγίου μάρτυρος Ἀκακίου ἐν τῷ Ἑπτασκάῳ.

22. Τῆς ἁγίας Μυροφόρου καὶ ἱσαποστόλου Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς. Τῆς ἁγίας παρθενομάρτυρος Μαρκέλλης τῆς Χιολιτίτιδος.

23. Τοῦ ἁγίου προφήτου Ἰεζεκιήλ. Τῶν ἁγίων Ἱερομαρτύρων· Ἀπολλωνίου καὶ Βιταλίου ἐπισκόπου Ραβέννης καὶ Φωκά, τοῦ νέου. Τῶν ἐν Χαλδίᾳ (Χαλκηδόνι) ἁγίων Ἑπτὰ Μαρτύρων. Τῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ποικίλοις τρόποις τιμωριῶν τελειωθέντων Μαρτύρων, ἐπὶ Νικηφόρου τοῦ βασιλέως, Ἀθανασίου. Τῶν Ὁσίων: Θύρσου [Θερίσου] ἐπισκόπου Καρπασίας, τοῦ ἀναχωρητοῦ, [Σωσ] Ἄννης, τῆς ἐν Λευκάτῃ καὶ Πελαγίας τῆς Τηνίας. *Σύναξις τοῦ τιμίου Προδρομοῦ, ἐν τοῖς Ὀλυμπίου.*

24. Τῆς ἁγίας μεγαλομάρτυρος Χριστίνης καὶ θείου πλήθους τελειωθέντων Μαρτύρων. Τῶν ἁγίων Μαρτύρων Ἑρμογένους, Καπίτωνος, Ὑμεναίου, Ρωμανοῦ [Μπορίσου], Δαβὶδ [Γλιέβου]. Τῶν Νεομαρτύρων· Θεοφίλου τοῦ ἐκ Ζακύνθου καὶ ἐν Χίφ ἀθλήσαντος (1635) καὶ Ἀθανασίου τοῦ Κίου (1670). Τῶν ἁγίων Ἀθηναγόρου ὁμολογητοῦ, καὶ Σαλομπτίνου ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων.

25. *Μνήμη τῶν ἁγίων 165 Πατέρων τῶν ἐν τῇ Ε' Οἰκουμένηκῃ Συνόδῳ καὶ ἐν Κων/πόλει συνεληθέντων. Ἡ Κοίμησις τῆς ἁγίας Ἄννης μητρὸς τῆς Θεοτόκου.* Τῶν ἐν Βιέννῃ καὶ Λουγδούμφ (Λυών) τῆς Γαλλίας μαρτυρησάντων: Ποθεινοῦ ἐπισκόπου Λυώνος, Σάκτου διακόνου, Ἀλεξάνδρου ἱατροῦ, Ἀττάλου, Βλανδίνας, Ματούρου [Μαύρου] καὶ Ποντικοῦ, τοῦ παιδός. Τῶν Ὁσίων· Ὀλυμπιάδος τῆς διακόνου καὶ Μαρίνας ἡγουμένης καὶ Εὐπραξίας. Τοῦ ὁσίου Μακαρίου τοῦ θαυματουργοῦ, τοῦ Ρώσου.

26. Τοῦ ἁγίου Ἱερομάρτυρος Ἑρμολάου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ: Ἑρμήππου καὶ Ἑρμοκράτους. Τῶν Ὁσιομαρτύρων: Παρασκευῆς καὶ Ἱερουσαλήμ. Τῶν ἁγίων Μαρτύρων· Ἀππίωνος καὶ Ὁραιοζήλης. Τῶν Ὁσίων Γεροντίου, Ἰγνατίου τοῦ Στειρωνίτου καὶ Συμεὼν τοῦ ἀρχιμανδρίτου. Τοῦ ἁγίου ἀναργύρου Ἑρμολάου τοῦ θαυματουργοῦ, τοῦ Ἑγκλείστου. *Σύναξις τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, πέραν ἐν τῷ Παγιδίῳ. Ἐγκαίνια ναοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριήλ, τῆς μονῆς Χρυσοβαλάντου.*

27. Τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Παντελεήμονος τοῦ ἱαματικοῦ, καὶ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἱαθέντος τυφλοῦ καὶ πιστευσάντος μάρτυρος. Τῶν ἐν Θράκῃ 153 ἁγίων μαρτύρων. [Τοῦ ἁγίου Νεομάρτυρος Χριστοδούλου, τοῦ ἐν Θεσ/νίκῃ (1777)]. Τῶν Ὁσίων Ἀνθοῦσης τῆς ὁμολογητρίας καὶ Μανουήλ.

28. Τῶν ἁγίων ἐνδόξων «Ἀποστόλων» καὶ Διακόνων: Προχόρου προστάτου τῆς Ἐκκλησίας Νικομηδείας, Νικάνορος, Τίμωνος ἐπισκόπου Βόστρων καὶ Παρμενᾶ. Τῶν ἁγίων Μαρτύρων Ἀκαχίου τοῦ ἐν Μιλήτῳ, Δροσίδος καὶ Εὐσταθίου τοῦ ἐν Ἀγκύρᾳ. Τοῦ ἁγίου Νεομάρτυρος Χριστοδούλου, τοῦ Κασσανδρι-

νοῦ (1777). Τῶν Ὁσίων Εἰρήνης ἡγουμένης τῆς Μονῆς τοῦ «Χρυσοβαλάντου» καὶ Παύλου τοῦ Ξηροποταμινοῦ. Ἐγκαίνια ἱεροῦ ναοῦ ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἐν τοῖς Διακονίσις.

29. Τῆς ἁγίας Μάρτυρος Θεοδότης καὶ τῶν τέκνων αὐτῆς Βενιαμὶν [Βενίου] καὶ Βηρίου [Βιναίου]. Τῶν ἁγίων Μαρτύρων Βασιλίσκου, Καλλινίκου, Μάμαντος καὶ Ἰωάννου. Τῶν Ὁσίων Κωνσταντίνου (Γ') πατριάρχου Κων/πόλεως, τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Θεοδοσίου τοῦ «Μικροῦ» καὶ Ἰωάννου τοῦ στρατιώτου.

30. Τῶν ἁγίων ἐνδόξων «ἀποστόλων»: Ἀνδρονίκου ἐπισκόπου γενομένου Πανονίας, Ἐπαινετοῦ ἐπισκόπου Καρθαγένης, Κρήσκεντος ἐπισκόπου Καρχηδόνος, Σίλα ἐπισκόπου Κορίνθου καὶ Σιλουανοῦ ἐπισκόπου Θεσ/νίκης. Τῆς ἁγίας μάρτυρος Ἰουλίττης, τῆς ἐκ Καισαρείας.

31. Τοῦ ἁγίου Εὐδοκίμου, τοῦ δικαίου. Τοῦ ἁγίου Ἰωσήφ τοῦ ἀπὸ Ἀριμαθείας, τοῦ κηδεύσαντος τὸ πανάχραντον σῶμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Προεόρτια τῆς προόδου τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ. Ἡ ἀνάμνησις τῶν ἐγκαίνιων τοῦ σεβασμίου Οἴκου τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τοῦ ἐν Βλαχέρναις, ἐνθα ἀπόκειται ἡ ἁγία Σορός.

(Συνεχίζεται)

Οἰκονόμος ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΛΑΤΑΝΙΤΗΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Λόγω μεγάλης ἐλλείψεως χάρτου, εἴμεθα ἠναγκασμένοι, ὅπως παύσωμεν χορηγοῦντες παντὸς εἶδους ἀνάτυπα ἐκ τῶν δημοσιευομένων ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς Περιοδοικοῖς ἄρθρων, πλὴν τῶν ἐν τῇ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» δημοσιευομένων ἐπιστημονικῶν μελετῶν, εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῶν ὁποίων θὰ δίδωμεν ἑκατὸν (100) καὶ μόνον ἀνάτυπα. Συγχρόνως εἴμεθα ἠναγκασμένοι, ὅπως περιορίσωμεν μέχρι τοῦ κατωτάτου δυνατοῦ ὀρίου τὰς σελίδας τῶν Περιοδικῶν μας.

Ἐκ τῆς Διευθύνσεως

ΑΙ ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ ΜΗΤΕΡΕΣ

ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ*

Αἱ γυναῖκες τοῦ '21 ἔφθασαν εἰς τὸ ὕψος ποῦ ἔφθασαν, διότι ἀντίκρυσαν μὲ τελείαν ἐμπιστοσύνην καὶ σταθεράν καὶ γενναίαν τὴν ἀπόφασιν τὴν κορυφὴν τοῦ γυναικείου μεγαλείου, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἄλλη, παρὰ ἡ «πάσης ἀκτίνος φωτεινότερα καὶ πάσης καθαρότητος καθαρωτέρα», ἡ πανυπέρτιμος καὶ πανυπερίμνητος Ὑπερευλογημένη Μήτηρ τοῦ Θεοῦ. Ἡ «κεχαριτωμένη καὶ εὐλογημένη ἐν γυναίξιν» Παναγία Θεομήτωρ, ἡ ὑπέρμαχος Στρατηγὸς τοῦ Ἔθνους, διετέλεσε πάντοτε διὰ τὴν Ἑλληνίδα παρθένον καὶ μητέρα τὸ παρθενομητορικὸν λαμπρὸν πρότυπον ἀρετῆς καὶ ἀπεραντος πηγὴ προστασίας, δυνάμεως καὶ ἐλπίδος. Εἰς τὴν οὐράνιον αὐτὴν θέσιν ἀνυψώθη καὶ καλεῖ καὶ τὴν σύγχρονον Ἑλληνίδα ἡ πλειάς τῶν ἁγίων γυναικῶν τοῦ '21, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν μετὰ τῆς Θεοτόκου τὸ ἡλιακὸν σύστημα τοῦ ἠθικοῦ προσανατολισμοῦ καὶ τῆς συγχρόνου γυναικός. Εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν καλεῖται καὶ ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὸ Ἔθνος τὴν συνέχειάν του, νὰ τὸ συγκρατήσῃ εἰς τὰς παραδόσεις του καὶ νὰ δοξάσῃ τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ ἰδία Ἑλληνὶς νεῆνις ἄς ὑψώσῃ τὸ βλέμμα της πρὸς τὸ θεσπέσιον αὐτὸ ὕψος τῆς Παρθένου καὶ ἄς ἀναχθῇ ἐκεῖ ὅπου καλεῖται. Ἐχει δὲ πρὸς τοῦτο μεγίστην δύναμιν, ὑπερηυξημένην. Διότι ἡ ψυχὴ της ἐμπερικλείει τὸν ἀπροσμέτρητον δυναμισμὸν τῶν ἀξιών τοῦ Ἔθνους, ὅσαι ἐκκληροδοτήθησαν εἰς αὐτὴν ἀπὸ χιλιετηρίδας πρὸ Χριστοῦ. Αὐτὴ — ὡς γυνή, ὡς Ἑλληνίς, ὡς χριστιανὴ — μὲ τὴν ἀξίαν της, μὲ τὸ θησαύρισμα τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς της εἰς ἰδανικὰ καὶ παραδόσεις καὶ μὲ τὴν σκληρὰν σύγχρονον πεῖράν της, εἶναι καὶ ἡ πρώτη ἐθνικὴ δύναμις πρὸς ἀξιοποίησιν τῶν θυσιῶν τοῦ '21 καὶ διασφάλισιν τῆς ἐθνικῆς μας ὑποστάσεως. Ἦμπορεῖ νὰ ἀναθεμελιώσῃ τὴν

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 250 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11-12 τεύχους.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ*

Ἄλλὰ γιὰ νὰ μὴ θεωρηθοῦν ὡς ἀυθαίρετα τὰ συμπεράσματά μας αὐτά, θὰ εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ τὴν κατοχύρωσί των νὰ κάμωμε μίαν ἀναδρομὴ στὰ λειτουργικὰ κείμενα τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἄς ἀρχίσωμε ἀπὸ τὰ νεότερα Τυπικά. Τὸ «Τυπικὸν τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας» (Γ. Β ι ο λ ά κ η) στὴν «Προθεωρία», § 24, προβλέπει τὴν ψαλμωδία τοῦ «Ἵπεραγία Θεοτόκε, σῶσον ἡμᾶς» ἀντὶ στίχου τῶν βιβλικῶν ᾠδῶν στὰ θεομητορικὰ τροπάρια τῶν κανόνων. Τὸ ἴδιο καὶ στοὺς θεοτοκίους κανόνας τῶν θεομητορικῶν ἑορτῶν (8 Σεπτεμβρίου κ.λπ.) καὶ τῆς Παρακλητικῆς. Βάσει τῆς διατάξεως αὐτῆς τὸ «Ἵπεραγία Θεοτόκε, σῶσον ἡμᾶς» ἔχει προταχθῆ καὶ στὰ τροπάρια τοῦ κανόνος τοῦ ἀκαθίστου καὶ στοὺς παρακλητικούς κανόνας στὴν ἔκδοσι τοῦ Ὁρολογίου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας (Ἀθῆναι 1963, 1967). Ἡ ἴδια τάξις τηρεῖται καὶ στὰς μονὰς τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Ὅλοι γνωρίζομε πόσο εὐαίσθητοι σὲ δογματικὰ θέματα ἦσαν πάντοτε οἱ μοναχοί.

Ἄλλ' ἂς μὴ νομισθῆ, ὅτι ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ στίχου αὐτοῦ ἔγινε σὲ αἰῶνες θρησκευτικῆς ἀμαθείας· ἀπαντᾷ ὡς πρόψαλμα τοῦ εἰρ-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 253 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11-12 τεύχους.

οἰκογένειαν ἐπὶ τῶν φυσιολογικῶν ἐθνικοθρησκευτικῶν της θεμελιῶν, νὰ κηρύξη ἀμείλικτον ἀποκλεισμὸν ἐναντι τῶν μὴ καθαρῶς ἑλληνικῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, ὅσα ἐνόθευσαν τὴν ἑλληνικὴν ζωὴν καὶ τείνουν εἰς ἐκφυλισμὸν τοῦ ἑλληνικοῦ ἤθους, διὰ νὰ ἀκούσῃ τὸ «ὦ θύγατερ, ἄξι' ἀξίων γεννητόρων ἦθη φυλάσσεις κοῦ κατασχύνας' ἔχεις τοὺς σοὺς ἐγγόνους αὐτόχθονας». Νὰ καταστῆ ἀνταξία ἀπόγονος τῶν ἀγωνιστριῶν τοῦ '21, αἱ ὁποῖαι — δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ κλείσωμεν τὸ εὐλαβικὸν τοῦτο προσκύνημα εἰς τὴν μνήμην των με αὐτὴν τὴν διαπίστωσιν — αὐταὶ ἐγέννησαν τὸ '21 καὶ ἀνεγέννησαν τὸ Ἔθνος μας.

μου τῆς θ' ᾠδῆς τοῦ κανόνος τῆς Ὑψώσεως τοῦ τιμίου Σταυροῦ («Μυστικὸς εἶ Θεοτόκε...») στὸν κώδικα Ἀθηνῶν 2062, φ. 95, τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Ἀπὸ τὴν παλαιότερα λειτουργικὴ παράδοσι, ἐγώ, τοῦλάχιστον, δὲν γνωρίζω μαρτυρία γιὰ τὴν χρῆσι τοῦ στίχου αὐτοῦ στὶς ἀνωτέρω περιπτώσεις. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἔχει σημασία· σὲ πολλὰ τροπάρια βρίσκομε τὴν ἴδια φράσι μὲ τις ἴδιες ἢ παρεμφερεῖς λέξεις. Ἀνθολογοῦμε μερικά: Στὰ κατ' ἀλφάβητον τροπάρια τοῦ μικροῦ ἀγιασμοῦ, ποὺ ἀπαντοῦν ἤδη σὲ χειρόγραφα τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, ὅπως εἶναι στὰ σημερινὰ ἔντυπα ἢ σὲ διάφορες παραλλαγές, ἀπαντᾷ ἢ ἐπίκλησις πρὸς τὴν Θεοτόκο· «Ἡ τὸ χαῖρε... σῶζε τοὺς σὲ μεγαλύνοντας», «Ζῶωσόν με... σῶσον με ταῖς πρεσβείαις σου», «Ἡ τὸν κτίστιν... ταῖς πρεσβείαις σου σῶσον τὰς ψυχὰς ἡμῶν», «Κατὰ χρέος... ταῖς πρεσβείαις σῶζεσθαι», «Ρῆξον... καὶ σῶσον με», «Σῶσον πάντα ταῖς πρεσβείαις σου...» ἢ «Σῶσον πάντα, Παναγία...» ἢ «Σῶσον, σῶσον...», «Φεῖσαι... καὶ σῶσον ἡμᾶς...», «Ψάλλοντες... καὶ σῶσον πανύμνητε». Παρόμοιο, ἀλλὰ κατὰ πολὺ ἴσως παλαιότερο εἶναι τὸ θεοτοκίο τοῦ ε' ἀντιφώνου τοῦ ὄρθρου τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς «Ἡ ἀρρήτως... παρθένε σῶζε τοὺς σὲ μεγαλύνοντας». Ἀρχαιότατα ἐπίσης εἶναι καὶ τὰ τροπάρια τῆς Παρακλητικῆς, ποὺ ἔχουν παρόμοιες ἐκφράσεις, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀνθολογοῦμε μερικά: Ἦχος α' «Οἱ συνεχόμενοι... βοῶμεν εὐχαρίστως· σῶσον ἡμᾶς...», «Ἀνεκαινίσθη ὁ κόσμος... τῶν πιστῶν ἢ σωτηρία» (ἀπόστιχα μικροῦ ἑσπερινοῦ Σαββάτου, τροπάριον γ' καὶ δ'), «Μαρία τὸ σεπτόν... πέφυκας ἀμαρτωλῶν σωτηρία καὶ σῶξεις τοὺς δούλους σου» (ὄρθρος Κυριακῆς, κάθισμα β', 3), «Τῶν οὐρανίων ταγμάτων... ἄχραντε παρθένε, σῶσον ἡμᾶς» (Κυριακὴ ἑσπέρας, στιχηρὸν θεοτοκίον), «Ἀγιωτέρα ἁγίων... δέσποινα τοῦ κόσμου, σῶσον ἡμᾶς» (ἀπόστιχα ὄρθρου Δευτέρας). Ἦχος β' «Ὡραν τῆς ἐτάσεως... κόρη, κράζω σοι... καὶ σῶσον με» (στιχηρὸν ἑσπερινοῦ Δευτέρας). Ἦχος δ' «Νεῦσον παρακλήσεσι... καὶ σωτηρία τῶν ψυχῶν ἡμῶν» (ἀπόστιχα ἑσπερινοῦ Κυριακῆς). Βαρὺς «Ἰπὸ τὴν σῆν, δέσποινα, σκέπη... καὶ σῶσον τὰς ψυχὰς ἡμῶν» (ἀπόστιχα ἑσπερινοῦ Σαββάτου), «Γάμματα ὑπερέβης... σῶσον, σῶσον με» (ἀπόστιχα ἑσπερινοῦ Κυριακῆς). Πλ. δ' «Εἰς πέλαγος δεινῆς... Θεοτόκε, αὐτὴ με σῶσον τῇ εὐσπλαγχνίᾳ σου» (Τρίτη, κάθισμα β', 3). Καὶ μερικά ἀπὸ τὰς θεομητορικὰς ἑορτάς: «Μετὰ τὸ τεχθῆναί σε ... σῶζε τὸ γένος ἡμῶν» (στιχηρὰ ἑσπερινοῦ 21ης Νοεμβρίου), «Ὅτε ἐξεδήμησας... σῶσον τὰς ψυχὰς ἡμῶν» (ἀπόστιχα 15ης Αὐγούστου), «Δέχου παρ' ἡμῶν... καὶ ψυχῶν σωτηρίαν βραβεύουσα» (15 Αὐγούστου, κανὼν Ἰω. Δαμασκηνοῦ, ᾠδὴ θ', τροπ. γ'), «Χαῖρε μόνη τῶν ἀνθρώπων ἢ σωτηρία» (24 Μαρτίου, κανὼν ᾠδὴ ζ', τροπ. β'). Καὶ τέλος τὸ πολὺ

γνωστό τροπάριο («Τῆς εὐσπλαγγίας τὴν πύλην... σὺ γὰρ εἶ ἡ σωτηρία τοῦ γένους τῶν χριστιανῶν»).

Συνήθως ὅμως κατὰ τῆς ὑμνογραφίας τῆς Ἐκκλησίας μας προσάγεται τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι περιέχονται στοὺς ὕμνους ἐκφράσεις ὅχι δογματικῶς ἀκριβεῖς, γιατί πρόκειται γιὰ ποιητικὰ ἔργα, ποὺ δὲν γράφονται γιὰ νὰ διατυπώσουν τὰ δόγματα, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐγκωμιάσουν τὰ ἱερά πρόσωπα «ποιητικῆ ἀδεία» μὲ τις συνήθειες καὶ στὴν «θύραθεν» ποίησι ὑπερβολές καὶ τὰ ρητορικὰ ἄνθη. Τὸ θέμα ὅμως αὐτὸ εἶναι συζητήσιμο· οἱ ἱεροὶ ὑμνογράφοι ἦσαν συγχρόνως καὶ θεολόγοι καὶ εἶχαν συνείδησι τῆς ἀκριβείας τοῦ δόγματος καὶ τοῦ αὐστηρῶς λειτουργικοῦ χαρακτήρος τῆς ποιήσεώς των. Καὶ ἡ Ἐκκλησία, ὑμνοῦσα τὸν Θεὸ καὶ ἐγκωμιάζουσα τοὺς ἄγιους τῆς, θεολογεῖ ὀρθοδόξως καὶ διὰ τῆς λατρείας τῆς ἐκφράζει τὸ δόγμα καὶ δι' αὐτοῦ διδάσκει στὸν λαὸ τῆς τὴν ὀρθὴ πίστι. Ἄλλὰ καὶ πρὸς στιγμὴν ἂν ἐδεχόμεθα ὡς ὀρθὴ τὴν ἀποψι αὐτῆ, καὶ τὸ «Ἐπεραγία Θεοτόκε, σῶσον ἡμᾶς» ὡς ὑμνογράφημα, θὰ μπορούσε καὶ αὐτό, ὅπως καὶ οἱ παράλληλες ἐκφράσεις τῶν ὕμνων, ποὺ ἀνθολογήσαμε, νὰ κριθῆ μὲ τὸ ἴδιο μέτρο· ἐφ' ὅσον δηλαδὴ θὰ ἦταν ἀνεκτὴ στοὺς ἄλλους ὕμνους ἢ φράσις «σῶσον ἡμᾶς» γιὰ τὴν Θεοτόκο, κατὰ τὸν ἴδιο λόγο θὰ ἦταν ἀνεκτὴ καὶ στὸ «Ἐπεραγία Θεοτόκε, σῶσον ἡμᾶς», ἔστω καὶ σὰν ὑπερβολὴ ἢ σὰν ἀποστροφή, ποὺ γίνεται καὶ αὐτὴ «ποιητικῆ ἀδεία».

Ἐπιπλέον ὅμως πρόκειται γιὰ σαφῶς ὀρθόδοξο διατύπωσι, μπορούμε νὰ τὸ ἰδοῦμε καὶ ἀπὸ ἀνάλογες ἐκφράσεις σὲ ἄλλα μὴ ποιητικὰ πατερικὰ ἔργα. Ἴδου μερικές: «Τὸ τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἐργαστήριον» (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, Ἐγκώμιον εἰς τὴν πάνσεπτον Κοίμησιν τῆς Θεομήτορος, Γ', 5), «Χαίρει... ἡ πάντων ὁμοῦ τῶν περάτων τῆς γῆς κοινὴ σωτηρία» (τοῦ Ἰδίου, Λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν), «Δι' αὐτῆς (τῆς Θεοτόκου) πρῶτης καὶ μόνης σεσώσμεθα» (Συμεῶν Θεσσαλονίκης, Ἐρμηνεία... ν'). «Δι' αὐτῆς γὰρ καταλάμπονται καὶ ἐξ αὐτῆς πρῶτης ἡμεῖς διὰ τῶν ἁγίων σφζόμεθα, ὅτι καὶ διὰ ταύτης Θεῶ ἠνώθημεν... κοινὸν ἐστι παντὸς κόσμου σωτήριον... καὶ δι' αὐτῆς τὴν σωτηρίαν ἐλπίζομεν... ὡς ὑπὲρ πάντας σῶσαι ἡμᾶς δυναμένην» (Συμεῶν Θεσσαλονίκης, Διάλογος..., κεφ. 94, 99 καὶ 359).

Ἀπὸ ὅλα τὰ ἀνωτέρω ἔγινε, νομίζω, ἀπολύτως σαφές καὶ δὲν χωρεῖ καμμία ἀμφισβήτησις ἢ ἀντιλογία στὸ ὅτι ὁ στίχος «Ἐπεραγία Θεοτόκε, σῶσον ἡμᾶς» καὶ ὀρθῶς ἔχει στὴν δογματικὴ

του διατύπωσι και ὀρθῶς λέγεται στήν Θεία λατρεία, ὅπου προβλέπεται νά λεχθῆ.

β. Τό πρῶτο σκέλος τοῦ ἐρωτήματος ἀφορᾷ στήν παρεμβολή τοῦ «Υπεραγία Θεοτόκε, σώσον ἡμᾶς» στίς συναπτές, ὅταν λέγεται τό ὄνομά της μέ τὰ κοσμητικά ἐπίθετα, πού τό συνοδεύουν, ἀπό τό διάκονο ἤ ἀπουσία τούτου ἀπό τόν ἱερέα. Σέ κανένα χειρόγραφο ἤ ἔντυπο δέν ἀπαντᾷ ἡ παρεμβολή αὐτή, οὔτε λέγεται και στό "Ἅγιον" Ὄρος. Αὐτό δείχνει ὅτι πρόκειται γιά μία μεταγενεστέρα συνήθεια, μὴ δικαιουμένη ἀπό τήν λειτουργική μας παράδοσι. Γιατί λέγεται; Εἶναι εὐεξήγητο. Ἡ εὐλάβεια πρὸς τήν Θεοτόκο ἦταν και εἶναι μεγάλη στόν λαό μας και πολύ δικαίως. Στό ἄκουσμα τοῦ ὀνόματός της οἱ πιστοὶ ἔκαμναν τό σημεῖο τοῦ σταυροῦ και ἔλεγαν καθ' ἑαυτούς τήν συνήθη ἀπό ἄλλες λειτουργικές περιπτώσεις σύντομο ἐπίκλησι πρὸς αὐτήν. Ἔτσι ἄρχισε και στήν Θεία λειτουργία ἡ παρεμβολή τοῦ μεγαλυναρίου κατὰ τήν ἀναφορά τοῦ ὀνόματός της στήν ἀρχή τῶν διπτύχων μετὰ τόν καθαγιασμόν τῶν τιμίων δώρων, πού τελικά και ἐπεκράτησε. Παράλληλο ἔχομε και στό «Σῶσον, ὁ Θεός, τόν λαόν σου...» στόν ὄρθρο, ὅπου και γιά τήν Θεοτόκο και γιά τοὺς ἄλλους ἁγίους παρεμβάλλονται ἀπό πολλοὺς ψάλτες ἀνάλογες ἐπικλήσεις. Και στήν περίπτωσι αὐτήν και στίς κατακλιεῖδες τῶν συναπτῶν δέν εἶναι ὀρθό νά γίνεται ἡ ἐπιφώνησις αὐτή. Τοῦλάχιστον δέν δικαιούται ἀπό τήν παράδοσι και ἀπό τήν ὀρθή λειτουργική τάξι. Ἐκτός αὐτοῦ, διακόπτει μέ μία ἄσκοπο παρεμβολή τήν φράσι τῆς διακονικῆς πρὸς τόν λαό προτροπῆς, ἐπισκιάζοντας ἔτσι τό ὅλο νόημα της και μεταθέτοντας τό βάρος της ἀπό τόν Χριστό και τήν παράθεσι σ' αὐτόν τῆς ζωῆς μας, στίς πρεσβεῖες τῆς Θεοτόκου.

Φ.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» και «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεώς των γνωστοποιοῦν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἴρηται Περιοδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι Τ. 140, δι' ἐπιστολῆς των, σημειουμένης ἀπαραίτητως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἵνα καταστή δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγίας Γραφῆς

ΒΙΒΛΟΣ ΚΑΙ ΙΕΡΟΙ ΥΜΝΩΔΟΙ

Πρώτη καὶ κυρία πηγή ἐμπνεύσεως γιὰ τὴν ὑμνωδία τῆς Ἐκκλησίας μας εἶναι ἡ Ἀγία Γραφή. Ἀπὸ τὰ βιβλικὰ κοιτάσματα οἱ ἱεροὶ ποιηταὶ τῆς ὀρθοδόξου λατρείας ἀντλοῦν κατ' ἐξοχὴν τοὺς θησαυροὺς τοῦ ἔργου τους. Ἔργου ποῦ στολίζει τὴν Ἐκκλησίαν στοὺς αἰῶνες. Ἔργου μὲ ἀφθαστὴ καλλονὴ καὶ πολλὴ κατάνυξη.

Ἡ λειτουργικὴ ποίηση τῆς Ὀρθοδοξίας εἶναι λοιπὸν μιὰ ἀνθοφορία πάνω στὸ ἔδαφος τῆς Γραφῆς. Ἀπὸ τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ παίρνει περιεχόμενο καὶ σχήματα. Μὲ τὸν δικό του χυμὸ ἀναπτύσσεται. Συμβαίνει δηλαδὴ καὶ ἐδῶ ὅ,τι γενικὰ στὴ ζωὴ καὶ τὰ φανερώματα τῆς Ὀρθοδοξίας: τὸ βιβλικὸ στοιχεῖο εἶναι παντοῦ ἔκδηλο.

Γιὰ νὰ ἐκτιμήσουμε ὀρθὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ποίηση, πρέπει νὰ λάβουμε ὑπ' ὄψη τὸν βιβλικὸν της χαρακτήρα. Ἐκεῖ βρίσκεται ἡ οὐσιώδης ἀξιολογία της. Ἡ Γραφή ἔχει μέσα της ἐξαίσιον λυρισμό. Ἄσχετα μὲ τὸ ἂν εἶναι θεῖα ἀποκάλυψη, ταμεῖο οὐρανίων ἀληθειῶν, κατέχει στὴν παγκόσμια φιλολογία θέσιν ἐξέχουσαν καὶ σὰν ποιητικὸν ἔργο. Ἀσύγκριτα ἐπιτεύγματα εἶναι ὁ Ἰώβ, τὸ Ἑρμῆον, οἱ σελίδες τῶν Προφητῶν, ἡ γλώσσα τῶν Εὐαγγελίων, οἱ μυστικοὶ ὀπτασιασμοὶ τοῦ Ἰωάννου στὸ τελευταῖον βιβλίον τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Αὐτά, ἀπὸ καθαρῶς αἰσθητικῆς ἀποψη. Ἀλλά, ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ Γκαίτε, ἡ ποίηση εἶναι συνυφασμένη μὲ τὸ βίωμα. Ἡ, ὅπως θὰ πρόσθετε ὁ Κῆρς («Ὁδὴ σ' ἓνα ἑλληνικὸ ἀμφορέα»), ἡ ὁμορφία εἶναι ἀλήθεια καὶ ἡ ἀλήθεια εἶναι ὁμορφία. Σὰν ἔκφραση λοιπὸν τοῦ ἀγνότερου καὶ βαθύτερου χριστιανικοῦ βιώματος, ἡ ὑμνωδία τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας εἶναι μιὰ ἀθάνατη ἀξία. Ἡ ζωὴ, ποῦ μεταδίδει ἡ ὑμνωδία αὐτή, εἶναι ὅ,τι ὑψηλότερον καὶ εὐγενέστερον θὰ μπορούσε νὰ βίωσῃ ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ. Ἀληθινά, θεῖον βίωμα.

Ἄπ' αὐτῇ τῇ δευτέρῃ ἄποψη, ἀκόμα καὶ οἱ Αἰσχύλοι, οἱ Σοφοκλεῖς, οἱ Πίνδαροι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, οἱ μεγάλοι κλασικοὶ ποιηταὶ, ὑπολείπονται. Εἶναι θαυμαστοὶ στοὶ τί ζητοῦν καὶ πῶς τὸ ζητοῦν. Ἄλλὰ δὲν κατέχουν ὅ,τι χάρισε ἡ Γραφή στοὶ ἀνθρώπινο γένος. Δὲν εἶναι «πλήρεις χάριτος καὶ ἀληθείας» ἢ ἔστω, ὅπως οἱ ποιηταὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, δὲν προλέγουν αὐτῇ τῇ χάρη καὶ αὐτῇ τὴν ἀλήθεια, δὲν τὶς προτυπώνουν ἀποκαλυπτικά.

Μαζὶ μὲ τὴν ὑπόλοιπὴ πατερικὴ γραμματεία, οἱ ὕμνωδοὶ τῆς Ἐκκλησίας μας ἀποδείχνουν τὴν πνευματικὴ ἀκμὴ τοῦ βυζαντινοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀκμὴ θεανδρικοῦ περιεχομένου. Θεὸς καὶ ἄνθρωποι τὴν πραγματοποιοῦν. Ὁ Παράκλητος καὶ ἡ ἀνθρώπινη καρδιά. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ.

Ὁ Παῦλος, ὅταν ἀρπάχθηκε, φορώντας ἴσως ἀκόμα τὸ γῆϊνο σκῆνωμά του, στοὺν ἄνω κόσμον, ἄκουσε ἐκεῖ «ρήματα, ἃ οὐκ ἔξον ἀνθρώπῳ λαλῆσαι». Ἀνταύγεια αὐτῶν τῶν «ρημάτων» εἶναι ἡ γλῶσσα τῆς Ἐκκλησίας. Γιατὶ καὶ τὰ δικά της λόγια εἶναι λόγια τοῦ Θεοῦ. Μὲ τὴν πλατωνικὴ ὀρολογία — ἔστω καὶ ἂν δὲν εὐσταθῇ ἀπόλυτα — θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι ὁ Παῦλος ἄκουσε τὶς «ιδέες» τοῦ λόγου τῆς Ἐκκλησίας. «Ἰδέες», πού, μὲ τὴ θεία ἐνανθρώπηση, σαρκώθηκαν ἐδῶ στὴ γῆ. Εἶναι μιὰ «σάρκωση» ἀγιασμένη, ὅπως ἐπιβάλλει νὰ τὴν ἐννοήσουμε τὸ θεανδρικὸ δόγμα.

Γι' αὐτὸ τὸν λόγο, ἡ λειτουργικὴ μούσα τῆς Ἐκκλησίας μας ἔχει διπλὴ φορὰ. Εἶναι μιὰ συγκατάβαση, μιὰ «κένωση» τοῦ Θεοῦ. Καὶ μιὰ ἀναγωγή, μιὰ θέωση τοῦ Ἀνθρώπινου. Ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει μὲ τὸν λόγο τῆς Γραφῆς.

Οἱ ἱεροὶ ποιηταὶ τῆς Ὁρθοδοξίας βίωσαν τὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ προσωπικά. Ἄλλὰ καὶ φανερώνουν αὐτῇ τὴν πίστη, ὅπως τὴ βίωνε ὅλη ἡ Ἐκκλησία. Ὁ Ρωμανός, ὁ Κοσμάς Μαΐουμα, ὁ Δαμασκηνός, ὁ Ἀνδρέας Κρήτης, ἡ Κασσία καὶ οἱ ἄλλοι γνωστοὶ κατ' ὄνομα ὕμνωδοί, εἶναι συγκεκριμένα πρόσωπα μὲ ξεχωριστὰ τάλαντα. Τὸ ἴδιο καὶ οἱ ἀνώνυμοι. Ἄλλὰ ἂν τὸ ἔργο τους εἶναι προσωπικό, δὲν εἶναι καὶ ἀτομικό.

Ἐκφράζει, μὲς ἀπὸ τὸ προσωπικὸ ἄλγος, ἓνα καθολικὸ βίωμα. Τὴν ἴδια τὴν Ἐκκλησίαν. Ἔτσι, ἡ δύναμις τοῦ ἔργου τοὺς εἶναι πολὺ ἀνώτερη, εὐρύτερη ἀπὸ τὰ ὅρια μιᾶς προσωπικῆς δημιουργίας. Μὲ τὸ στόμα τοὺς, ψάλλει ὀλόκληρο τὸ ἀναγεννημένο ἀνθρώπινο γένος. Γένος θεοῦμενο, ἐνωμένο μὲ τὸν Θεό.

Ἐδῶ λοιπὸν ἔχουμε μιὰ ποίηση κοινὴ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἢ μᾶλλον τῶν πολλῶν ἀνθρώπων. Γι' αὐτό, εἶναι ποίηση πὸ ξεπερνᾷ κάθε ἄλλη.

Πῶς λοιπὸν νὰ τὴν ἀξιολογήσῃ κανεὶς μὲ τὰ συνηθισμένα φιλολογικὰ μέτρα; Πῶς νὰ ἐξαντλήσῃ τὸν ἔπαινό της μέσα στὰ πλαίσια τῆς γραμματολογίας; Εἶναι πάντα καὶ κάτι ἄλλο, κάτι τὸ «αἰώνιως πρόσω», ὅπως λέγει τὸν Θεὸ ὁ Ράνερ. Μ' αὐτὴν, «εὐλογεῖ πᾶσα σὰρξ τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος» (Ψαλμ. ρμδ' 21).

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

= Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α =

Κ. Γ. Μπόνη, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων, ἡ καλουμένη Β' Ἐπιστολὴ Κλήμεντος Ρώμης πρὸς Κορινθίους.—**Ἐπίκαιρα.**—**Ἐδαγ. Δ. Θεοδώρου**, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἡ Φύσις ὡς πηγὴ πνευματικῆς τέρψεως καὶ ἀναψυχῆς. — **Ι. Κ.**, Ἡ ποιμαντικὴ ψυχολογικὴ ἔρασις. — **Ἀρχιμ. Χριστοδ. Παρασκευαΐδου**, Ὁ μοναχικὸς βίος εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα. — **Ἀρχιμ. Ἀμβροσίου Λενῆ**, Ἡ ἀφοβία καὶ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ. — **Ἀρχιμ. Παντελεήμονος Καθρεπτίδου**, Ἐπαρξισμὸς καὶ νεότης. — **Ἀρχιμ. Τιμοθ. Τριβιζᾶ**, Ἐκκλησία καὶ τουρισμὸς. — **Γ. Π. Πατρώνου**, Ἐκκλησία καὶ κόσμος. — **Πρεσβ. Κωνστ. Πλατανίτου**, «Ἐορτολόγιον». — **Χρυσάνθης Καραγιαννίδου**, Αἱ ἐλληνίδες μητέρες καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις. — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — **Βασ. Μουστάκη**, Βίβλος καὶ Ἱεροὶ ὕμνοδοί.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασίου 1, Ἀθήναι 140. Προϊστάμ. Τυπογρ. Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασία 3 Ζωγράφου. Τηλ. 787978.